

COSTVYMEN

ende VSANTIEN

DER STADT

BERGHEN

OPTEN-ZOOM.

TOT BERGHEN OPTEN ZOOM.

*Gedruckt voor Rombout van Hamerstede, Boeck-
vercooper, vvoonende inde Lange-mee-stract. 1628.*

COSTVYMEN

ende VSANTIEN

DER STADT

BERGHEN

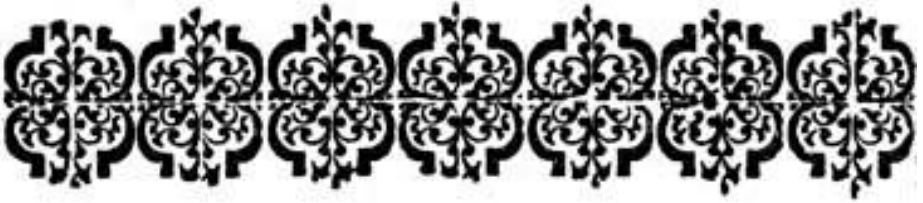
OP-TEN-ZOOM

Tot Berghen opten Zoom

Gedruckt voor Rombout van Hamerstede, Boeckvercooper, woonende
in de Lange-mee-straet, 1628

Van Officien, Jurisdictie, ende Administratie van Justitie	6
Ordonnantie op het Daghement voor Borgemeesteren, Midtsgaders de maniere van procedere ter ordinarise Rolle	8
Van arrestamenten, ende apprehensie van persoonen ende goeden, om civile saecken	30
Van oppositie tegens executie van vonnissen, appointementen, ende andere acten	37
Van Criminele saecken, ende wien de apprehensie ende actie van dien toecomt	39
Vande maniere van procederen ter vierschare, ende van betichtinghe in criminele saecken	44
Van scherpe examinatie oft Torture	49
Punicien vande Delicten in Criminele saecken ende feyten	51
Keuren ende Pennincxbreucken in Civil	54
Van vrede te gheven	58
Van Poorters	60
Van Contracten, Voorwaerden, ende Borch-tochten	63
Van hueringhe	70
Van Rechten ghehoude luyden aengaende, ende van houwelijcsche voorwaerden	73
Van Calengieringhe, ende Naerderschap	86
Van Preferentien	93
Van Testamenten	97
Van versterffenissen, Successien, Scheydingen, ende deylingen	104
Van Erff-scheydinge, Servituyten, ende des daer aene cleeft	117

Naer dien by langdurighe experientie ende verloop van vele Jaren bevonden is, dat de oude rechten, costuymen ende usantien deser Stadt by de practisijns, ende parthien dingtalen verscheydelyck, in henne pleydoyen ende processen, daghelijckx worden verstaen ghealligeert, ende voorghestelt ende dat daer over menichmalen, langhe procedueren appellatien, ende andersints quamen tusschen parthien tot hennen grooten costen ende ongherieven te ontstaen, Om waer inne te voorsien hebben de Heeren Drossardt Borgmeesters Schepenen ende Raidt deser Stadt op den Xten Aprilis 1613 met rijpe deliberatie van Raede tot afweeringhe vande voorschreden Inconvenienten, ende omme de voorsz oude welghestabilieerde costuymen rechten ende usantien te brenghen op eenen vasten sekeren ende gherusten voet ende ordre, raedtsaem ghevonden ende gheresolveert de selve by twee Commissarisen uyt hen Collegie te doen ruymneren, oversien, ende in soodanighen staet ende reglement te stellen, dat de voorschreven misverstandenen ende duysternissen eenmael tot gherusticheyt vande ghemeyne Inghesetene mochte comen te cessereren, ende parthien litiganten eenen seeckeren voet ende ordre hebben omme henne pleydoyen ende processen daer naer voortaan te reguleren ende conformeren.

Van welcke besoingien by de voorschreven Heeren Commissarissen rapport ghedaen zynde, ende de sake daer naer ghebracht wesende ter kennisse vande Heeren vanden breeden Raide deser Stadt, als representerende het ghemeyne corpus der selver, goet ghevonden is de voorschreven besoingien noch naerder ende andermael by Commissarissen, uyt de dry leden vanden voorschreven breeden Raide, te doen revideren, examineren, ende conform den ouden rechten ende usantien, soo vele doenlijck ende moghelijck was te restabilieren, ende dat sulckx voltrocken zijnde bevonden voert de voorschreven besoingien, acten ende actitaten den welstant vande Justitie en de ghemeyne saken deser Stadt ten hoochsten oirboir ende dienstich te zijn, hebben dienvolgens de selve by henne resolutie van date den xjen. Aprilis 1619 besloten ende ghearresteert ende dat in conformiteyt van de selve alle voorvallende saken, in Judicio daer naer souden werden ghedecideert ende ghetermineert : ende dat daer toe tot meeder gherusticheyt van eenen yeghelijcken dies van noode hebbende confirmatie ende approbatie vanden Raide van Brabandt soude werden versocht, welck also geremonstreert zijnde ende de voorsz Heeren Raiden met kennisse van saken hen op alles behoorlijck geïnformeert hebbende, zijn eyndelick de voorsz ven rechten, costuymen ende usantien der voorschreven Stadt Berghen mede by de voorschreven Heeren Raiden in date xvjen. Julij 1627 gheapproveert gheconfirmeert ende bevesticht ende aen een yeghelijck gelast hen voortaan daer naer te reguleren.

Costuymen ende Usantien der Stadt

BERGEN-OPTEN-ZOOM

Van Officien, Jurisdictie, ende Administratie van Justitie

I

Inden eersten de neghen Schepenen der Stadt van Berghen opten Zoom, zijn ordinarise Rechters ende hebben kennisse, ende Judicature ter maninghe vanden Schoutet over alle den Poorters, 't sy buyten oft binnen Poorters, ende andere Inwoonders der voorschrevene Stadt, ende heure goederen in saecken soo criminele als civile; oock vanden ghenen; die van buyten alhier worden ghearresteert, ende insghelijckx over de ghearresteerde, besette, ende becommerde goederen, in allen saecken reele, personele, civile ende criminele ter kennisse vanden ordinarisen rechte behoorende, uytghenomen de saecken den Ambachten aengaende, Desgelijckx den Vanck-put, ofte Sout-neeringhe, Item de Moer-neeringhe, de welcke ter eerster Instantien behooren ter kennisse ende Judicature van heuren Dekens, ende Ghesworens, daer aff in cas van appel de Judicature competeert de voorschreven Schepenen.

II

Item voorts alle de saecken, de Weesen, ende heure Momboirs aengaende, worden beslicht ende ghetermineert ter eerster Instantie voor de drije Wees-meesteren met hennen Clerck, van wiens Judicature wordt ter eerster Instantie geappelleert aende voorsz Schepenen, ende nerghens elders, met sulcken verstande nochtans, dat hier mede de Weesen, niet en wordt benomen hun recht van ter eerster Instantie te moghen comen voor den Raede van Brabandt.

III

Item wordt aende voorsz Schepenen gheappelleert, van alle civile vonnissen ende appointementen, ten diffinitiven niet reparabel, ghegheven by Wet-houderen van Moerstraten, ende in cas crimineel worden de delinquanten aldaer voor de Wet bedinght, ende bericht met assistentie van twee Schepenen deser Stadt, die daer toe worden ghecommitteert, ende mede d'eerste stemme, ende opinie hebben.

III

Schoutet ende Schepenen zijn schuldich alle weken twee maels, als 's Maendaeghs ende 's Vrydaeghs, vierschare te houden, om parthyen recht ende Justitie te administreren, uytghesundert in crimele saecken, als wanneer men sal procederen van derden tot derden daghe.

Ordonnantie op het Daghement voor Borgemeesteren, Midtsgaders de maniere van procedere ter ordinarise Rolle

I

Erst dat voortaan in plaetse van het oudt ghebruyck van het Daghement van parthyen int genachte, d' welck mette naevolghende Ordonnantie sal cesseran, (blyvende niet te min de procederen ende daghement, van uytsluyt inde drie poort-ommeganghen van oudts ghepleeght op hen gheheel) ghelijck hier naer sal

worden gheseght, Te weten voor de schulden, ende actien, aldaer oock breeder ghespecificieert.

II

De ghene die yemandt wilt doen daghen voor Borghemeesters, is ghehouden daeghs te vorens goets tijts te comen inden Comptoire vande Greffie by den Greffier, oft zijnen Clerck opten Stadt-huyse, omme te doen maecten ende schryven een Billet, oft daech-briefken, daer inne hy stelle de ghene die ghedaeght werde, Ende dat alsdan den Schoutet, oft in zijnder absentie den Stadt-houder over te gheven, omme by hem gheteeckent te werden, ende alsdan eene vande Cortteroeden te gheven, om parthye wete te doene vanden Dagemente, verthoonende parthye het Dagement-briefken ende hebbende de Cortteroede inde handt, op pene van milliteyt vanden Dagemente.

III

Ten welcken daghe dienende, doet den Cortteroede voor Borghe-meesters zijn behoorlijk relaes vanden Daghemente, ende aen wien hy de wete heeft ghedaen, omme daer by te doen blijcken, dat parthye ghedaeght sy, ende soo verre de principale ghedaechde niet t' huys en is, sal de Cortteroede de wete doen aen zijne Huys-vrouwe oft kinderen beqaem zijnde, daer naer aen zijne Dienstboden.

III

Ende by soo verre parthye alsoo gedaeght zijnde ter eerster male niet comparere, wort herdaecht tot zijnen coste, ende boven dien, indien hy present ende te huys sy, vervalt inde breucke van eenen Carolus gulden, d'eene helft daer van tot behoefve vanden Schoutet, ende d'ander helft voor den Huysarmen.

V

Ende indien parthye ten tweeden ghedaecht zijnde, niet en comparere present ende te huys zijnde als voren verbeurt daer aenne twee Carolus guldens, Ende wordt de saecke ten versuecke van parthye alsdan versonden ende gherenvoeyt voor den rechte.

VI

Ghelijck mede voor recht werden gerenvoeyt alle parthyen, de welke de voorsz Borghemeesters oft henne plaetse bewarende niet en connen veraccorderen, ende in hare differenten verdraghen.

VII

Onder welck renvoy ghebleken zijnde, den Greffier gheene saecken en sal moghen ter Rollen stellen.

VIII

Men verstaet nochtans dat een Sone, ofte Dochter henne Ouders, als Vader ende Moeder, Groot-vader oft Groot-moeder, ofte die in hare plaetse staen, niet en sullen moghen doen daghen, dan met expres voorgaende consent vanden Schoutet ende beyde de Borghemeesters, die hen oock vande gheleghentheyte der saecke ende merite van dien behoorlijcken sullen laten informeren, omme alle rechts-pleginghe tusschen alsulcke bloedt-verwanten, soo vele doenlijck is, te verhoeden, ghelijck oock naer rechte notoir is.

IX

Ende soo wanneer yemandt ghedaecht werdt buyten der Stadt absent zijnde voor de eerste ghedaen wete, sal herdaecht worden naer gheleghentheyte der saecke, ende goet-duncken van Borghemeesters.

X

Item soo wat parthyen d'een den anderen voor Borghemeesters gedaecht zijnde aldaer met woorden ofte wercken Injurieerde, die verbeurde daer aene t'elcke reyse drije Carolus guldens, ende andersints na de merite van 't delict arbitralijck ghecorrigeert te worden, te bekeeren d'een deel tot behoeve vanden Schoutet ende het tweede den armen deser Stadt.

XI

Item alle accorden voor de voorschreven Borghemeesters by parthyen ghemaect sullen by den Greffier op een besunder, ende Borgemeesters Rolle, die apart ghehouden wordt, aengheteckent, ende te boucke ghestelt werden, oock ter executie gheleghent moghen worden ghelijck Schepene vonnisse.

XII

Parthyen voor Borghemeesters comparerende ende insonderheyt den aenlegghere sal aldaer ghehouden zijn te exhiberen zijn bescheeden, ende Documenten, daer uyt hy is agerende, op dat daer naer de saecke, summarie overhoort zijnde, daer inne mach ghedisponeert worden 't sy by accorde, ofte renvoy voor recht, als boven gheseyt is.

XIII

Item en sullen voor Borghemeesters niet moghen compareren eenighe Procureurs oft andere ghemachtichde by speciale Procuratie, ten sy de selve parthyen zijn van buyten ende van binnen by speciale, admissie, ende consent vande Heeren Borghemeesters, uyt sekere moverende redenen ende met kennisse van sake, maer anders niet.

XIII

Ende de saecke alsoo voor recht gherenvoyeert zijnde, sal d'aenlegghere oft zijnen Procureur hem moeten fonderen, ende zijn aanspraecke gereet ende in promptis hebben, ende die over gheven sal den aenlegghere daer by voughen alle de stucken daer by hy de selve zijne aanspraecke fonderen ende verificeren wille, soo verre hy de selve stucken in promptis heeft, oft weet te ghecrijghen, Ende inghevalle d'aenlegghere zijne aanspraecke wilt fonderen, ende hem van noode is voordere bescheet te reconvreren, 't sy by compulsorien, oft requisitorien, sullen de Borghemeesters ende Schepenen d'aenleggher daer toe gheven eenen sekeren dach, ende sal den verweerdere hier af copie oft visie laten volghen.

XV

Ende naer dien d'aenlegghere zijne conclusie, oft aanspraecke sal overghegheven hebben, soo sal den verweerdere worden ghegunt dach om op te saecke te antwoorden sulckx als hy te rade sal bevinden, Ende by soo verre den verweerdere ten daghe dienende niet en compareert, noch en voldoet, sal noch hebben eenen peremptoiren dach van acht daghen, ende niet langher, sonder den voorsz verweerder langher dilay oft gratie te verleenen, ten ware in eenighe nootsaecke, d'welck staen sal ter arbitragie van Borghemeesteren ende Schepenen.

XVI

Item soo wanneer eenighe reconventie sal worden gedaen voor de litiscontestatie, dat alsdan inde processen van conventien ende reconventien ghelijckelijck sal worden gheprocedeert.

XVII

Item inghevalle den verweerdere, ghedaeght zijnde, ende hebbende dach om te antwoorden, versouckt tijde van sommatie van garande tegen andere, die hy pretendeert voor hem vande saecken te moeten verantwoorden, dat hem daer toe sal gheaccordeert worden eenen dach, om parthye die hy sommeren wil te doen daghen, met Insinuatie by een vande Cortteroeden.

XVIII

Ende by soo verre dese parthye alsoo ghedaeght zijnde niet en compareert, sal parthye garant versouckende, moghen protesteren van zijne diligentie, ende van alle costen, schaden, ende interesten, tegens de parthye ghedaeght zijnde niet comparerende, om die

teghens hem, ende hare erf-ghenamen oft op henne goeden te verhalen, soo verre hy succumbeert, Ende in desen ghevalle sal den originelen verweerdere dach ghegheven worden, om inder materien principale peremptorie te commen antwoorden.

XIX

Ende inghevalle de voorsz parthye in materie van garande ghedaecht zijnde compareert, soo sal hy de saecke, in scriptis bedinght zijnde, moghen versoucken copie vande aenspraecke, oft acte van eysch, ende bescheede des aenleggers, ende dach van beraide, Ende inghevalle hy vercleert 't garant te accepteren, ende parthye met hem als solvent wesende, oft cautie daer voren connende stellen, te vreden is, sal d'originele verweerdere uyten processe ghedaen worden.

XX

Item inghevalle parthye, inde voorsz sommatie van garande ghedaecht zijnde, compareert, ende vercleert niet te willen garanderen, sal daer mede ghestaen aengaende deser materien van sommatien, om der materien principale daer mede niet te retarderen, maer sal de verweerdere moghen protesteren van zijne diligentie, ende anders als voren, ende hem gheordonneert worden by den Heere dach, om inde materie principale te commen antwoorden peremptorie, sonder voorder inde voorsz materie van sommatie van garande in dese saeck te te procederen.

XXI

Item indien die, eerst tot garant ghesommeert zijnde, voorders begheert garant ghesommeert te hebben, ende die voorders eenen anderen, soo sullen sy dat moghen doen midts noemende ten eersten

recht-daghe hen garant ende sullen daer toe hebben soo vele tijt, als den Rechter sal goet vinden.

XXII

Ende indien de ghesommeerde ten garande vercleert te willen garanderen, soo en sal hy uyt zijnen persoon niet moghen declineren, maer sal de saecke moeten verantwoorden.

Item soo wanneer eenich persoon gedaeght zijnde by de Cortteroede alhier om zijn obligatie oft merck te kennen, ofte't ontkennen sal d'aenlegghere ten daghe dienende moghen versoucken, dat den verweerdere kenne oft ontkenne zijn hande-teecken, ofte merck, daer op hy terstont by hem selven oft zijnen procureur sonder voorderen dach sal moeten antwoorden, Ende inghevalle hy die bekent sullen Borghemeesters ende Schepenen ten versoucke vanden aenlegghere condempneren den verweerdere, by provisie ende onder cautie de somme daer inne begrepen, te namptiseren, behoudelijck den verweerdere zijn defentie inde saecke principale, die hy binnen veerthien daghen sal moeten proponeren, ende by soo verre de verweerdere binnen een maendt daer naer oft sulcken langheren oft cortereren tijdt, als den Rechter naer gheleghentheyte vande saecke bevinden sal te behooren, niet en doceert van betalinghe, oft andere sufficiente redene, salmen de voorsz obligatie houden voor bekent ende de borghe daer naer wesen ontslaghen.

XXIII

Ende indien den verweerdere loochende oft ontkende zijn obligatie, hant-schrift, oft merck, sal den aenleggere ontfangen worden om te bethoonen oft te doen blijcken datter des verweerders segel, hant-teecken, oft merck is, Ende waert dat de voorsz verweerdere niet en quame oft compareerde voor recht om 't voorsz kennen, oft

ontkennen, soo sal den segel, handt-teecken, oft handt-schrift voor bekent ghehouden worden, als voren ende sal ghehouden wesen te volcommen oft voldoen vande voorsz hant-teecken, seghel, oft merck.

XXV

Item sal den aenlegghere, soo wel als den verweerdere reciproce moghen versoucken cautie *pro expensis litis*, waer oppe by Borghemeesters ende Schepenen sal ghedisponneert worden naer ghelegentheyte vande saecken.

XXVI

Item materien van erff-scheyden buyten alle rollen bedinghen opte plaetse contentieuse voor Schout, Borghemeesters, ende Schepenen ende ter presentien vanden Greffier, Eerst verbaliter ende sommatie, ende sullen aldaer opten staenden voet de voorsz Borghemeesters ende Schepenen recht doen, ende vonnisse wijzen, soo verre daer toe ghedisponneert is, ofte andersints parthyen veraccorderen, ofte t'heuren thoon wijzen, indien des noot sy, ende voorts elck den anderen doen communiceren, de stucken, ende productionen daer sy hen mede behelpen willen, ende daer en teynden ordineren parthyen hen verbael sommierlijck te schrijven by advertissemante, ofte by memorie naer exigentie vande saecken indien des noot sy.

XXVII

Item sullen de Procureurs alle heure saecken ter Rollen loopende moeten presenteren ter Greffien 's daeghs te voren, goets tijts, daer by distinctelijck op elcke qualiteyt distinguerende, ende expresserende, waer toe de saecke dienen sal, sonder dat den Greffier oft zijnen Clerck ter contrarie eenige aenteekeninge sal moghen doen, ten ware van eenighe nieuwe oft saecken van arrest maer anders niet, op pene, soo [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

verre contrarie bevonden wordt, by den Greffier ghedaen te zijne, daer aene t'elcke reyse te verbeuren thien stuyvers.

XXVIII

Item is noch gheordineert, ende ghestatueert dat allen de Procureurs van alle heure parthyen namen ende toenamen, midtsgaders vanden date van heure constitutie met goeder specificatien ende oock vanden loopenden appointementen sullen houden Registeren, ende alle dingdage commen presenteren inde Greffie, daer toe den Greffier sal moeten verstaen, sonder dat sy sullen eenichsints acces hebben totten Registeren vande Greffie, om de selve appointementen, ofte gheappointeerde Termijnen uyt te teecken, ende te schrijven in eenigher manieren, naer d'oude costuyme ende usantien, hier voortijden gheuseert, maer sullen sy schuldich ende ghehouden zijn selve heure rolle ter raede-camer te houden, ende te schrijven, indien sy present waren, ende in heure absentie by heure substituten, Procureurs wesende, ende niet by heure Clercken.

XXIX

Item dat gheene Procureurs hen en sullen mogen ingereren inde woorden van dingh-tale van zijne weder-parthye op pene van ses stuyvers.

XXX

Item soo dicke ende menichwerven als sy kijvelijcke tale hebben d'een teghens den anderen, ofte oock teghens yemant anders inde vierschare duerende t'sitten vande Heeren, dat sy alsdan daer aene oock verbeuren sullen thien stuyvers, vanden Officier vermaent zijnde.

XXXI

Item dat soo wanneer hen silentie gheimponeert wordt soo by den Heere, oft Borghemeesters ende Schepenen, ende niet en swijghen terstont, dat sy telcken daer aene verbeuren sullen twintich stuyvers.

XXXII

Item is voorts gheordonneert, ende ghestatueert, dat gheen Procureur alhier voor dese vierschare, ende bancke postulerende sal moghen absenteren, oft uyter Stadt vertrecken, ten daghe vander Rollen sonder consent vanden Heere, ofte Borghemeester van binnen, ofte die zijn plaetse sal bewaren opte pene van eenen Carolus gulden, Des soo sullen sy ghehouden zijn eenighe andere Procureurs in heure plaetse te moeten stellen, op dat parthyen saecken niet geretardeert en worden.

XXXII

Item sullen de Procureurs niet moghen nemen informatie voor de bancke noch inde ding-camere; ter wyle men de Rolle houdt, ende wie contrarie van dien dede sal niet ghehoort worden, maer sulcken moeten commen gheinformeert aende bancke opte pene van drije stuyvers, Ten ware buyten luyden oft ghearresteerde persoonen, die van te voren gheen informatie hadden connen gheven, d'welck oock sal moghen gheschieden in cas van aenboordinghe.

XXXIII

Item sullen de Procureurs, ende voorspraeckers gehouden wesen alle schrifturen, ende munimenten, daer aff parthye copie begheert oft competeert, te brenghen inder Greffie, ende sal den Greffier vande copien gheloont worden achtervolghende deser Ordonnantie, sonder

dat de Procureurs den Greffier van de copien sullen frauderen directelijck oft indirectelijck op arbitrale correctie.

XXXV

Item dat van nu voortaan gheen Procureur oft parthye, en sal moghen lichten eenighe stucken, litragien oft munimenten by hen in rechte alhier gheexhibeert, 't sy by receptissen Inventaris vande stucken te gheven, oft onder handt-schrifte, ten sy met consente, ende ordonnantie van Borghemeesters.

XXXVI

Item parthyen, aldus haere saecke bedinght hebbende by aenspraecke, antwoorde, replijcke, ende duplijcke sonder voorder schrijvens, ten ware 't proces ghevisiteert zijnde by sententie interlocutoir sulckx waere gheordonneert sullen de voorschreven Borghemeesters ende Schepenen daer op recht doen.

XXXVII

Item aengaende saecken berustende in thoone daer oppe parthyen by mijne voorsz Heeren werden gheappoincteert, oft ghewesen in feyten contrarie te procederen by eysch, antwoorde, replijcke, ende duplijcke sullen parthyen heure feyten by cortte articulen stellen sonder eenichsints overtallighe, oft negative thoon te stellen, doende heure productien op de selve articulen van heure feyten ende anders niet, ende dat met seker billietten, ofte ghedrachten, die sy den Commissarisen, ofte den Greffier overgheven sullen, daer inne specificerende de feyten, daer oppe sy de ghetuygen overhoort willen hebben, ofte indien de voorsz feyten niet en staen op eenighe ghetuyghenissen van personen, sullen die moghen verificeren met sulcken brieven, titulen, ende munimenten, als sy luyden in heure

voorsz feyten vermeten hebben, behoudelijck altijd den parthyen nae gheleghentheyte vande saecke respective heure reprochen, contradictien, ende salvatien.

XXXVIII

Item sullen de Procureurs aen heure parthyen copie moghen gheven van heure duplijcque, ende sullen mede selve duplijcque nieuwe feyten moghen allegeren, al en is daer van te vooren gheen mentie gemaect gheweest, ghelijck sy oock onder heure stucken naederhandt eenige andere nieuwe stucken moghen voeghen, midts parthyen adverse daer van gheven de copie ofte visie, soo hy dat begeert, Ende sullen parthyen (de saecke ghesloten zijnde) daer by moghen voeghen advertissement van rechte, soo verre haer goet dunckt.

XXXIX

Item by soo verre eenighe vande Procureurs herhalijck eenich feyt is verhalende ende d'adverse parthyen, beduchtende vande variatie, begheert 't sy te boucke ghestelt te worden, sal 't selve moghen doen by soo verre de Feyten niet te lanck en vallen, in welcken ghevalle sal den selven ten naesten recht-dage, des versocht zijnde, by gheschrefte in een billet antwoorden.

XL

Ende om den thoon vande voorsz parthyen te doene, is gheordonneert ende ghestatueert, dat van nu voortane, alle ghetuyghen sullen ghehoort ende gheexamineert worden voor twee Schepenen, ende den Greffier daer toe gheordonneert, ende dat de selve Commissarisen, de ghetuyghen wel sullen interrogeren vande redenen vande wetentheyte heurder depositien vande plaetsen ende andere personen, die daer oock by waeren, ende van allen circumstantien [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

daer toe dienende, Des soo sullen de Greffier, ende parthyen gehouden zijn de depositien te onderteecken.

XLII

Item , ende omme parthyen heuren thoon te doene, sullen de Borghemeesters ende Schepenen beyde den parthyen daer toe geven twee dilayen van thoone, elcken van acht daghen, welcke dilayen elck vande parthyen sal moghen ghebruycken, Behoudelijck dat den aenlegghere eerst bereedt zijnde, sal eerst ontcommert worden, ende na de voorsz twee dilayen van thoone en sullen parthyen geen andere ordinarise dilayen meer hebben, dan noch een dilay op versteken, Omme soo verre hy binnen middelen tijde yet doet, dat soude ontfanghen worden, Ten ware dat d'een oft d'ander parthyee eenighe merckelijcke redenen allegeerde van binnen de voorsz dilayen belet te zijn gheweest, het ware midts der absentie vande getuyghen in vrempten landen gheseten, of andere merckelijcke excuse, die den Borghemeesteren ende Schepenen daer toe ghenouch dochte, soo sullen sy parthyen noch gheven een vijfde dilay, ende dat by Borghemeesters ende Schepenen voorsz't selve doende ofte afslaende soo hem goetduncken sal.

XLIII

Item als parthyen hebben gherenunchieert, ofte zijn versteken van meer thoons, daer aff den Greffier sal behooren acte te maecken, sullen parthyen gheaccordeert worden lecture ofte copie vande depositien, namen, ende toenamen vande ghetuyghen, midtsgaders copie vande ghedrachte oft billette ende dach omme te dienen van reprochen, ende dach gegheven om te salveren, ende te dienen van salvatien, ofte d'een ofre d'andere daer aff versteken zijnde, sullen parthyen gehouden zijn in saecken te sluyten, ende recht te

begheeren, oft in ghebreke van dien, ofte d'een ofte d'ander parthye dat weyghert te doene, sullen de voorsz Borghemeesters, ende Schepenen appointeren, ten versuecke vande andere parthye, dat sy de saecke houden voor ghesloten, ende in advijse.

XLIII

Item als de voorsz processen aldus beleyt ende gesloten zijn, sal den Greffier van alle de stucken maecten behoorlijcken Inventaris by de Procureurs wedersydich gheteckent, d'welckten minsten sal gheschieden binnen acht daghen, oft by ghebreke vande Procureurs sal by den Greffier onderteckent worden.

XLIII

Alle de processen in state ende gefurneert zijnde als boven, sal den Greffier terstont moeten leveren in handen vanden Borghemeester van binnen, ende daer van by billiette houden pertinente note ende memorie.

XLV

Item dat elcke voorspraecke, soo wanneer hy eenighe parthyen aenghenomen heeft te dienen, d'welck niet en sal gheschieden dan met voorgaende procuratie ende daer toe behoorlijck gheconstitueert zijnde, 't sy in actis ofte daer buyten dat hy die schuldich sal zijn te dienen op zijnen behoorlijcken salaris, ten eynde vander saecken ende ter executien vanden vonnisse toe ende tauxatie van costen, sonder daer aff, hanghende't selve, ofte oock van eenighen heuren procuratien, die sy aenghenomen hebben, te mogen reminchieren, ten ware by consente vanden Heere oft parthyen die hy diende.

XLVI

Item sullen de Procureurs ghehouden zijn van alle appointementen, interlocutorien, oft andersints, daer mede sy haer in rechte willen behelpen, extracten te lichten, sonder dat de Greffier sal moeten de appointementen soucken int Registre, ofte dat sy zijnde gheloofd sullen worden naer inhouden van henlyuden Registre.

XLVII

Item als de Procureurs, oft voorspraecken, oft eenige parthyen van vonnissen alhier ghewesen protesteren, ende appeleren, ende de Wet-houderen worden beschreven by den Raede van Brabant, omme die appellatie aldaer over te seynden ten dage dienende, Dat de selve Appellanten sullen ghehouden zijn, oft heure procureurs, te commen goedts tijds by den Greffier ofte zijnen Clerck inde Greffie, ten minsten ses daghen aleer den dach, te hove bescheyden, sal dienen ; omme aldaer zijn proces van appellatie te sien furneren, midts by den Greffier daer inne ghevuecht zijnde, des by Borgemeesters ende Schepenen alhier bedinght, ende ghebleken is met alle de acten, actitaten, ende munimenten in actis ghedaen, Ende den Greffier daer voren te betalen zijnen behoorlijcken salaris mette superscriptie vande appellatie.

XLVIII

Ock sal den Greffier ghehouden zijn van alle processen, die over ghesonden sullen worden, te houden Registre, ende pertinente notitie, tot dienste van parthye.

XLIX

Item alle vonnissen by Borghemeesters, ende Schepenen ter maninghe vanden Schoutet ghewesen, ende by de Ghesworens vande ambachten, ter manisse vanden Deken, moeten ende behooren by bevele, ende decreete vanden selven Schoutet, ofte zijnen Stadt-houdere, ende by niemanden anders door eenen Cortteroede geexecuteert worden, Ende dit binnen 's Jaers, oft andersints by verstrijck, ende furannatie vanden selven tijde, moet den triumphant zijne parthye de novo doen daghen, ende versoucken nieuwe acte in rotulo, om 't selve vonnisse ter executie te moghen legghen als voren.

L

De ghecondemneerde oft by zijne aff-lijvicheyt zijne Weduwe ende erff-ghenamen 't sterffhuys occuperende ende aenveert hebbende, sullen voor alle executie behoorlijck in persoone ghesommeert moeten worden by de Cortteroede, om binnen vier-en-twintich uren het vonnis te voldoen, van welcke sommatie de selve Cortteroede sal moeten maecken pertinenten relaes ; om, 't selve den Schoutet gebleken zijnde, d'executie te mogen versuecken.

LI

Ende inghevalle dese sommatie niet persoonlijk en soude gheschiet zijn, sal de Cortteroede de sommatie in absentie vanden ghecondemneerde moghen doen aen zijn vrouwe, ende andere van zijne familie, bequaem zijnde om weete, ende insinuatie te ontfanghen, welke sommatie sal tot drije malen by ghelijcke interval van t'elcker reyse vierentwintich uren moeten ghecontinueert worden, al eermen datelijck metter executie sal moghen voorts varen, ten ware datter periculum in mora ware, ende by consente vanden Schoutet.

LII

Item die Schoutet oft zijne Cortteroede moghen in presentie van twee Schepenen soo verre yemandt weygherde zijn huys open te doene, 't selve open doen doen by eenen Smit, oft andersints.

LIII

Item den ghecondemneerde vermach voor d'executie aenwijsinge te doene van goederen souffisant ghenouch zijnde voor d'executie, Ende ingevalle den executant by ghebreke van dien begheert panden gehaelt te hebben, ten huuse van zijnen schuldenaer tot voldoeninghe van Schepenen vonnisse, oft andere acten daer executie toe staet, is schuldich d'executie vanden selven te versoucken aenden Schoutet oft zijnen Stadt-houder, Ende indien den schuldenaer hem teghens de pandinghe oft executie opponeert, soo en procedeert de Cortteroede niet voorder, maer beteekent den opponant dach ten naesten recht dage daer naer volghende, Ende by faulte van comparitie, ende dat den opponant in ghebreke blijft, zijne redenen oft oppositien verbalijck, oft schriftelijck te allegeren, sal de Cortteroede by vonnisse van Schepenen met zijne executie datelijck voorts varen ende continueren totte volle betaelinghe.

LIIII

Item de Cortteroede, panden ghehaelt hebbende, ghehouden door vervolch van parthye, de selve by eenen Ghesworen appreciateur voor den Stadthuuse den meesten daer voren biedende, ten naesten merctdaghe te vercoopen, wel verstaende dat de meublen, op alsulcken dach begonst te vercoopen, indien men de selve al te mael dien dach niet vercoopen en can, machmen de selve vercoopinghe continueren op de andere naervolghende dagen, welcken voorsz Appreciateur

moet inne staen voor de penninghen daer voren de selve panden vercocht worden, ende de selve penningen goet doen ten langhsten binnen acht daghen.

LV

Ende sal de Cortteroede int nemen vande selve roerende panden regard nemen, dat hy voor eerst de slechste, ende geringhste goeden aentaste, ten minsten ongherieve vanden debiteur, daer inne soo civilijck ende discretelijck handelende, alst moghelijck is.

LVI

Item soo wanneer de Cortteroeden, de meublegoederen alvoren gheproeft, ende gheexecuteert zijnde, nemen in executie onroerende goeden, als Rent-brieven, Huysen, Schepen, Lande, &c. moeten doen drie weeck-merct-daechsche proclamatie ter puijen aff, ende de drie proclamatie sulckx ghedaen zijnde, leggen noch eenen anderen merct-dach ex super a bundanti totten opslach, naer welcken opslach de gheexecuteerde noch sal hebben dach van lossinghe, den tijt van drie weecken, waer naer den cooper by den Schoutet ten eersten genachte daer inne behoorlijck sal worden ghevest ende gheerft, midts betalende den behoorlijcken Interest, ende oncosten naer advenant vanden tijde, Ende de penninghen daer van commende moet de Cortteroeden voldoen, ende daer voren instaan.

LVII

Item by ghebreck van erff-goederen sal d'executie gedirigeert mogen worden opte actie ende schulden den debiteur competerende, ende daer naer op de leengoederen, behoudelijck dat het gheschiede naer maniere van doen vanden leen-hove, ende ten lesten aenden persoon vanden ghecondemneerde, midts dat d'executeurs inghevalle de [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

ghecondemneerde in een Borghers huys is, gheen Herberghe wesende, hem buyten de deure opter straten moeten verwachten tot dat hy daer uyt compt, sonder dat hem den executeur binnen den huys sal moghen begheven op pene van milliteyt der executie.

LVIII

Ende sal den executeur den ghecondempneerde, aenden lijve gheapprehendeert zijnde, in een Herberghe, oft met consente vanden Schoutet ende binnen Borghemeester op 's Heeren ghevanckenisse civilijck moghen stellen, ende aldaer op zijnen coste laten bewaeren, ter tijdt toe hy sal hebben voldaan, ende sal den executant moeten spreken voor de kosten, ende die verleggen tot twaelf stuyvers 's daeghs, ende dat alleenlijck voor d'eerste veerthien daghen, naer d'expiratie vande welcke, de geapprehendeerde, alnoch in ghebreke blijvende de condemnatie te voldoen sal ghestelt worden op vier stuyvers's daeghs tot laste als voren.

LIX

Item indien de gedecreteerde goederen tot meerderen prijse worden vercocht, als 't gene bedraecht daer voren d'executie ghedaen wort, Daer inne mede gherekent alle kosten van rechte, sal d' overschot worden gherestitueert aenden gheexecuteerde.

LX

Item de ghene, die eenighe erfelijcke renten heeft gheconstitueert, ende verleden door Schepenen alhier, ende nergens el, sprekende op huysingen, landen, ende andere erff-goederen, ghestaen, ende gheleghen binnen der Stadt ende onder de vierschare van Berghen, begheerende daer mede zijne verobligeerde panden, ende hypoteecken te leggen in ongebruyck, wordt eerst ende alvoren

ghehouden den selven brief te verthoonen voor den Schoutet ende Schepenen ter ordinarise Rollen, die ter manisse des voorsz Schoutets de selve huysinghen doen legghen in ongebruyck ende wort 't selve ongebruyck alsdan inde Secretarie te boucke gestelt, daer aff de voorsz Cortteroede gehouden wort te doene eene rechtelijcke wete aenden Eygenaer, soo verre hy inder Stadt te becommen is, Ende inghevalle van absentie, sal men ghestaen midts doende de wete aende gebruyckers, ende ghebueren aen wedersyden, daer aff de Cortteroede relaes sal te boucke moeten doen stellen op 't Registre van ongebruyck ten naesten recht-daghe, Daer naer mach den Rentier versoucken, dat de voorsz huysingen sullen worden beleyt met twee poorters, d'welck sulckx wort ghewesen, soo verre alst ghebleken is van den ongebruycke.

LXI

Ende soo wanneer de Rentier de voorsz beleydinghe inder manieren voorsz heeft gedaen, soo vermach hy ten naesten recht-daghe mede brenghen de selve poorters, ende hem beclaghen vande ghebruycke, in welcken ghevalle verbeurt die ghebruyckere ofte proprietaris een schepen weder segghen, te weten, seven Carolus gulden, Ende wort voorts dan ghewesen datmen de voorsz huysinghe sal moghen toesluyten, ende de handt aen slaen, aende ghene die daer uyt ende inne gaen, d'Welck alsoo moet worden strictelijck volbracht, Ten ware by decreet ende consente vanden Rechter sonder prejuditie vanden voorsz ongebruycke, daer naer sal de voorsz Cortteroede voor den huysen ende erve, ledich liggende, moeten stellen een bleck, daer inne gheschreven sal worden, dat 't selve in ongebruyck als voren gheleght is, met expressie vanden dach, ende datum van dien.

LXII

Ende 't Jaer en ses weken gheexpireert zijnde, wordt int genachte daer aen 't selve ongebruyck opghelesen, ende den Rentier by den Schoutet, by Schepenen daer op eerst ghemaent zijnde, daer inne ghevest, behoudelijck een yeghelijck zijn recht, midts doende daer naer drie sondaechsche proclamatiën by den Conchierge, waer naer blijft den voorsz Rentier vrye eyghenaer vanden pant; ten ware de jongere Rentieren hem dede handt-vullinge, ende refondeerden de costen, welcken Rentier eyghenaer gheworden zijnde, in manieren als voren, daer naer 't selve huys oft landt sal nochmaels in coope moeten veylen, ende laten proclameren door den voorsz Cortteroede, ende ghelt den pandt aldan meer als het capitael vande Rente met een Jaer ende loopende Jaer verloops, sal het superplus accresceren den proprietaris, ende vermach den selven Rentier ende evincent daer op procederen actione personaly voor de voordere verlopen.

LXIII

Opte gronden van erven onder de vierschare van Berghen ghelegghen, wordt van ghelijcken gheuseert.

LXIII

Engaende de Rent-brieven ghepasseert voor Schepenen van Berghen, daer inne eenige panden oft gronden van erven verbonden zijn, hoedanich die oock souden moghen wesen, ghelegen buyten dese vierschare onder den gheheelen marcquisate, worden die van ghelijcken verthoont aenden Schoutet, die daer oppe verleent ende decerneert executie ende inhalinghe conform de privilegien, Ende dat ghedaen zijnde, vermach de Cortteroede metten voorsz brieven ende verleende executie den gebruyckers van dien heure beesten, have,

ende allen anderen goeden in halen, ende daer naer doen vercoopen voor den Stadt-huyse alhier op eenen vryen merct-dach, wel verstaende dat de voorsz eyghenaers oft bruyckers hier van eerst ende alvorens sullen worden ghesommeert, om te moeten betalen binnen vier-entwintich uren daer aen.

LXV

Item de voorsz inhalinghe sal stadt grijpen ende vermach te gheschieden over Schepene kennissen alhier voor Wet-houderen ghepasseert, 't sy van landt-pachten of andere wettighe schulden, Oock voor de verlopen van renten ende schulden, Ende dit alles behouden den debiteur zijne oppositie, ende desentie ter contrarien.

Van arrestamenten, ende apprehensie van personen ende goeden, om civile saecken

I

De ghene die zynen debiteur van buyten, binnen deser Stadt ende vryheyt van Berghen vint, vermach dien te doen arresteren, oft oock gyselen met consente vanden Officier, indien hy hem vanden persoon desselfs wilt versekeren, hem beduchtende dat de selve debiteur (alleenlijck ghearresteert zijnde) boven arrest van hier soude vertrecken, Ten ware dat de crediteur alhier goeden wiste, zynen debiteur toebehoorende, ghenouchsaem om zijne tachterheyt daer aene te verhalen.

II

Item men mach oock arrest doen op alderhande goederen, actien, ende creditien, hoedanich die zyn, buyten luyden ende aff-gesetene competerende, den rechte niet contrarierende, ende daer op procederen metten ordinarisen rechte, behoudelijck dat den proprietaris voor eerst werde ghedaen een rechtelijcke wete, om zyn goet te verantwoorden oft verborgen, ende moet den arrestant hem behoorlijck sonder en binnen den tijde van sesse weken ende wel eer, ende naert expireren vanden voorsz tijde, ende den arrestant hem niet ghefundeert hebbende, wordt het arrest ghehouden voor doot, gheextingneert, ende over sulckx aff ghedaen.

III

Item soo verre eenen ghearresteerde versochte aen zijne parthye, dat hy hem soude fonderen vanden arreste, voor de Wet, is den arrestant ghehouden terstont zijne redenen te stellen, oft andersints wort datelijck het arrest affghedaen, costeloos, ende schadeloos, daer toe de ghearresteerde t'aller tijdt de Wet sal moghen doen vergaderen op coste van onghelijcke.

III

Item soo wie 't sy poorter oft andere eenighe goeden van eenen affgheseten onder heeft, ende in zijnen handen daer op arrest ghedaen is, en mach van 't selve goet niet scheidt, maer moet daer voren inne staen, 't selve verborghen, oft onder recht consigneren.

V

Is oock eenen yeghelijcken ghehouden, des rechtelijcken versocht zijnde, hem te expurgeren onder eedt, wat ende hoe vele goederen hy onder is hebbende, den voorsz buyten persoon competerende, ende ingevalle van ontkennen staet den arrestant den wech van rechte open, om 't selve te probieren.

VI

Item soo wie eenighe personen van buyten oft eenich goet wilt doen arresteren oft faiseren, moet 't selve doen by den Schoutet, zijnen Stadt-houer, ende ordinarie by 's Heeren Colff-dragers opten ghewoonelijcken salaris, welcke arresten alloo ghedaen zijnde moeten de voorsz Colff-dragers Procureren, ende sorgte draghen, dat 't selve arrest ter Greffie behoorlijck werde gheregistreert ghelijck tot noch toe

ghepleecht is, sonder 't selve te versuymen, op pene van het ghebreck ende interest, d'welck parthye hier dore soude comen te lijden, opten voorsz Colfdragher verhaelt sal worden.

VII

Item sal den Schoutet vermoghen met consente van parthye, maer anders niet, den ghearresteerde den eedt aff te nemen van hem niet te absenteren, maer zijne parthye alhier *toties quoties* te rechte te staene, daer mede den ghearresteerde sal mogen vertrecken.

VIII

Ghelijck mede de voorsz Colff-draghers, zijn ghequalificeert ende gheauthoriseert, om ten versoucke van parthye alle arresten van persoonen, ende goederen te moghen doen voor schulden, oft andere dierghelijcke civile saecken, sonder speciael consent, ordonnantie, oft commissie vanden Schoutet daer toe te hebben.

IX

Den eenen poorter en vermach den anderen poorter deser Stadt in persoon ofte goederen niet arresteren, oft becommenen, Ten ware hy suspect ware de fuga, ende daer aff probabilliter ghebleken zijnde, sal den Schoutet naer ghelegentheyte daer toe moghen consent draghen, maer anders niet.

X

Desghelijckx en machmen niet arresteren, noch gyselen eenige persoonen, die van andere landen, steden, oft plaetsen, ende uyten name, ende last vande selve in commissie alhier ghesonden worden, dan om schulden ghedyerende haer commissie alhier ghemaect; op pene van milliteyt.

XI

Item een Officier oft Colff-dragher, alleenlijck last hebbende om eenen buyten man civilijck te arresteren en vermach den selven niet te gyselen by zijne aucthoriteyt, op de pene van alle costen, schaden, ende interesten uyt saecke vande selve gyselinge toegecommen, selve te moeten betalen.

XII

Ende moeten alle saecken van arresten in d'eerste instantie (der jurisdictie van Borgemeesters, ende Schepenen toebehoorende) voor de selve bedinght, ende ter manisse vanden Schoutet vonnisselijck beslicht worden.

XIII

Item vrouwe persoonen haers selffs wesende, oft een ghehouwde vrouwe coop-handel dryvende, zijn voor hun eyghen schulden alhier soo wel arrestabel, gyselbaer, ende executabel, als mans-persoonen.

XIII

En mach oock niet ghearresteert noch ghegyselt worden, die ghene die van buyten by requisitorialen versocht wort, om eenighe saecke ofte die gedaeght is, ende gaet, om als ghetuyghe zijne kennelijckheyte te legghen, 't sy int criem oft int civil, noch oock int weder keeren van daer hy gecomen is.

XV

Soo oock niet en moghen ghearresteert noch geapprehendeert worden Momboirs, Curateurs, Executeurs van testamenten, Procureurs, oft andere administrateurs van goeden voor de schulden

van henne wesen, vermomboirde personen, sterff-huysen, ende andere heure Meesters, midts hen expurgerende geene der selver goederen onder te hebben.

XVI

Item datmen gheen Bruydegom oft Bruydt ter Kercken gaende, noch die ter begravinge oft uytvaert gaer, en mach arresteren, noch oock arrest doen doen daer een vrouwe van kinde inlegt.

XVII

En moghen oock arrestamenten oft gyselinghen van buyten luyden niet ghedaen worden binnen de Jaer-mercten noch oock op den ordinarisen Weeck-merct-dach, (ten ware van coop-manschappen opte Merct-daghen gedaen ende schulden alsdan gecontraheert) uytgenomen bankerotiers, die henne goeden versteken hebben in fraude van henne crediteuren, de welcke gheen immuniteyten, noch vryheden en moghen ghenieten.

XVIII

Maer moghen gyselinghen, ende arresten van personen oft goeden gheschieden op alle tijden, ende plaetsen, oock naer der sonnen onderganck, daer perijckel is van vluchte, maer anders niet.

XIX

Item een ghearresteerde oft eenich ghearresteert goet, respectivelijck ontslaghen zijnde vanden arreste met vonnisse, heeft daer naer veylicheyden den tijt van vier-en-twintich uren, sonder dat de selve arrestant oft heysscher (maer wel een ander) binnen den selven tijde 't voorsz goet ofte hem wederomme mach arresteren, dan uyt nieuwe ende andere actie, welcken tijt van vier-en-twintich uren den

ghearresteerde niet en loopt, dan vanden tijt aff hy uyten arreste ontslaghen is, ende daer naer den vrydom van vier-en-twintich uren begonst heeft te ghenieten.

XX

Item als een Officier ofte Colff-dragher versocht wordt eenen vremden man, oft zijn goet present zijnde, ende den Officier oft Colff-dragher aldaer gethoont, te arresteren oft aen te tasten, ende 't selve weygherde te doen, niet teghenstaende datmen hem presenteerde te gheven zijnen behoorlijcken salaris, oft dat hy nae aentast, den man oft goet liet gaen oft versteken, sonder den crediteur met suffisante borghe oft panden wettelijck te versien, ende bewaren, moet selve verantwoorden, ende betalen de schult, daer voren d'arrestament oft aentast gedaen is.

XXI

Item een vremt persoon, ghearresteert zijnde, moet borghe stellen daer d'arrestant mede te vreden is, maer indien d'Officier cautie neemt, daer d'arrestant niet mede te vreden en is, alsdan is ende blijft d'Officier selve borghe, soo verre hy den ghearresteerden op die borch-tochte tegens den danck des arrestants laet gaen, Ende indien de ghearresteerde gheen borghe en can ghestellen, moet ten versoucke van parthye in gyselinghe gaen, ofte indien de ghearresteerde, omme naermaels de costen te ontgaen, begheert in ghevanckenisse te gaen, vermach sulckx te doene, ende die ghene die yemandt gyselt moet zijne costen by provisie aff-spreken.

XXII

Item een vremt man, die eenen anderen vremden doet arresteren, moet soo wel cautie sufficiente stellen voor costen, schaden,

interesten, als de gearresteerde voor d'actie des arrestants, oft oock mede boven in hechten gaen, soo verre de ghearresteerde dat versueckt, ende by Schepenen sulckx gheappointeert wert, oft anders moet de ghearresteerde worden ontslagen vanden arreste op cautie juratoir van alhier te rechte te staene, ende 't ghewijsde te voldoen, Dies moet d'arrestant insghelijckx, allt versocht wordt, alsdan oock cautie juratoir doen.

XXIII

Moeten oock d'arresten aenden persoon vanden debiteur selffs ghedaen worden, oft andersints en zijn van gheender weerden.

XXIII

Item alle arresten van personen oft goeden, om civile saecken ghedaen, zijn ontslachbaer onder sufficiente cautie van te rechte te staen, ende 't gewijsde te voldoen, inden verstande dat yemant blyvende borghe voor een ghearresteert persoon sal volstaen, midts persterende den voorsz persoon, andersints blijft selffs obligatoir, ende die borghe blijft voor de gearresteerde goederen, moet het ghewijsde voldoen, ten ware dat d'arrest oft gyselinge gedaen ware voor gewijsde dingen alhier staende ter executien, oft voor des Princen penningen.

Van oppositie tegens executie van vonnissen, appointementen, ende andere acten

I

INDEN eersten en sal niemande vermoghen teghens gewesen vonnisse meer als eens te opposeren, ende soo verre de selve voor de tweede reyse werde ontfanghen als opposant, ende daer naer by vonnisse werde verstaen qualijck ende t'onrechte gheopposeert te

hebben, sal daer aene verbeuren ses Carolus gulden, welcke somme hy ghehouden sal zijn eerst inde Greffie alhier te namptiseren aleer hy voor de tweede reyse in oppositie sal ontfanghen werden, ende sal ghehouden zijn borghe te stellen voort ghewijsde.

II

Inde redenen van oppositien, noch inder antwoorde, noch in eenige andere schrifturen in cas van oppositie by voorgaende admissie vanden Rechter te dienen, sal niet anders moghen werden gheallegeert, by ghebracht, noch ghededucert, dan tghene is raeckende de materie van executie, ende oppositie inder vougen, dat inde voorsejde schrifture niet en sal moghen worden ghemenght, noch daer benefens gheexhibeert 't ghene de materie ten principalen soude moghen aentreffen, Ende indien ter contrarien gedaen wort, dat sal men sonder ooch-merck oft regard daer op te nemen worden voor by ghegaen.

III

Item ingevalle de Cortteroeden door henne faulte ofte quade maniere van executie eenige oppositie causeren, soo sullen sy ghehouden zijn tot heuren cost ende last d'executie te verantwoorden ende sal den executant zijne actie van vonnisse oft appointement door eenen anderen Cortteroede ter executie mogen doen stellen.

Van Criminele saecken, ende wien de apprehensie ende actie van dien toecomt

I

Inden eersten den Drossaert oft zijnen Stadt-houder ende 's Heeren ghesworen Dienaers competeert eenen misdadigen aen te tasten ende te vanghen, ende wort verstaen, dat een yghelijck poorter ende inghesetene den Officier in desen naer gheleghenthey, ende des versocht zijnde, hier inne moet ende behoort te assisteren, naer ouder ghewoonte.

II

Maer by ghebreke vanden Drossaert, oft zijnen Stadt-houder, ende 's Heeren Dienaers soude een yghelijck vande borgheren ende inghesetenen vermoghen eenighe misdadighe, die op 't feyt bevonden worden, aen te tasten, houden, ende terstont te leveren in handen vanden voorsz Drossardt, zijnen Stadt-houder, oft van zijne Dienaers, oft op 't ghevanckenis huys alhier.

III

Item een prive persoon en vermach niet criminelijck t'ageren tot openbare straffinghe oft punitie van eenighe misdadighe, noch oock eenighe *populares actiones* intenteren *pro interesse publico*, maer moet den Drossardt oft zijnen Stadt-houder 't selve van zijne officie wegghen doen, metten welcken een privaet persoon geinteresseert

zijnde mach hem voor zijn interest inde sake vueghen, om de selve te helpen instrueren ende gade te slaen.

III

Maer in saecke van injurien vermach een yeghelijck voor zijn particulier interest ageren, daer ende soo dat behoort.

V

Item den Drossaert van Berghen oft zijnen Stadthouder en mach egeene poorteren vanghen, noch aentasten, alwaer hy by yemanden bedraghen, soo verre hy is staende tot goeden name ende fame, ten sy midts redenen, ende dat by consente van Borghemeesters ende Schepenen der selver Stadt.

VI

Inshelijckx den Drossaert, zijnen Stadt-houder, noch zijne Dienaers en moghen eenen poortere ofte poortersse van Berghen voor criminele saecken binnen haeren huuse niet vanghen, oft uyt den huuse halen, ende opten steen leyden, ten sy dat het selve gheschiede by expresse voorgaende oorlove van Borghemeesters ende Schepenen, de welcke eerst ende al voren, eer sy sulck consent den Heere oft Officier moghen gheven, hen moeten informeren vanden staet ende gheleghentheyt der saecke, oft misdaet des selfs poorters oft poortersse; Ende indien sy bevinden, dat de saecke oft delict, groot ende swaer ghenouch is, om eenen poorter oft poortersse binnen haeren huuse te vanghen, oft daer uyt te halen, alsdan consenteren de Wet-houderen, dat de Heere oft Officier die persoonen alsdan binnen haren huuse moghen vanghen, ende daer uyt halen, ende opten steen ofte ghevanckenisse legghen, maer niet eer ; Ende soo wat poorter voor zijn aentijen ende delict borghe ghestellen can, ende oock

verborchbaer is, en machmen niet vanghen, behoudelijck nochtans dat den Officier bevindende eenen delinquant op't faict *in Flagranti delicto* aenden lijve straff-baer, den selven wel sullen moghen saiseren, ende soo langh in gyselinghe houden ter eerster ende bequaemster plaetse, om daer naer in manieren als voren op zijne ghevanckenisse ghedecerneert te worden.

VII

Item en vermoghen de voorsz Drossardt, oft zijnen Stadt-houder, noch heure Dienaers in egheen poorters oft poorterssens huys comen, oftgaen, noch eenighe huyl-foeckinghe doen, noch om civile noch om criminele saecken, ten waere in oneerlijcke huysen, plaetsen, oft oock in herberghen, voordere dan de voorsz poorter, zijne huys-vrouwe, oft familie in zijn absentie en belieft, Ten sy by consente van Borghemeester ende Schepenen, ende in heur-lieder presentie, oft ten minsten van twee Schepenen by hen daer toe gheordonneert.

VIII

Item men vermach gheenen poorter, oft poortersse deser Stadt by informatie preparatoire, ondersouck, oft andere weghe te bedwingen, om. hem selven oft yemanden anders te vroeghen oft belasten, oft teghens hem selven te deponeren.

IX

Item de Heere oft Officier en mach een poorter oft poortersse, ghevanghen wesende, inde Dieffputten niet setten, doen, oft laten setten, maer moet den selven ghevanghen laten sitten op de poorters camere.

X

Item als den Drossaert, oft zijnen Stadt-houder eenighen poorter oft poortersse deser voorsz Stadt by consente als voren ghevangen, ende op den steen gheleyt heeft, alsdan vermach d'Officier met advoy als voren alle des selffs ghevanghene goeden, brieven, boucken, stucken, ende huys-raidt binnen zijnen huysse wesende, rechtveerdelijck te inventarieren in presentie van twee Schepenen, by eenen ghesworen Secretaris, oft Clerck vanden bloede, Ende, dien inventaris ghemaect zijnde, moghen de huys-vrouwen oft andere vrunden, maghen, ende mede-ghesellen, in societeyt vanden selven ghevanghen zijnde, de geinventarieerde goeden verborghen, midts sufficiente cautie daer voren stellende, ende de cautie ghestelt zijnde, moet de Heer, ende Officier, midtsgaders zijne Dienaers uyt des selffs ghevanghens huysse gaen, ende daer uyt blyven ten eynde toe vande saecke.

XI

Item als yemandt wort ghevanghen van saecken den lijve aengaende, is den Drossaert, oft zijnen Stadt-houder schuldich by den Clerck vanden bloede, oft andere wettighen persoone te doen maecken inventaris, ende beschryven al het ghene, dat de selve ghevanghene by hem heeft.

XII

Ende als de Drossaert, oft zijnen Stadt-houder yemandt vanght, die 't lijff verbeurt heeft, ende naer-der-handt ter Justitie n met recht ende vonnisse ghebrocht wort, daer eenich ghelt onder bevonden is, het sy gout oft silver, dwelck men niet en wien dat het toebehoort anders dan den selven Delinquant, ende datter gheene crediteuren en zijn dier actie op pretenderen, sal indien ghevalle't selve ghelt

gheinventarieert worden, ende voortaan den ghevangene blyven tot
zijn onderhout, ende om andere oncosten daer mede te vervallen.

XIII

Item soo wanneer eenich swaer delict gheperpetreert is, ende men
niet en weet, wie dat de selve zijn, die dat ghedaen hebben, het sy een
oft meer, alsdan roept men voorts alle die ghene, die 't selve gedaen,
doen doen, helpen doen, oft raidt daer toegegeven hebben, dat sy hen
daer aff comen verantwoordten voor Drossaert, Borghemeesteren
ende Schepenen vande Stadt, daer toe datmen hen gheleyde gheven
mach.

Vande maniere van procederen ter vierschare, ende van betichtinghe in criminele saecken

I

Inden eersten soo wanneer dat yemandt ter caussen van eenich criem ghevanghen is, soo ismen ghewoon in presentie vanden Drossaert oft zijnen Stadt-houder, ende twee Schepenen den selven te examineren, sonder datmen nochtans vermach den ghevangen te bedwinghen te doen eenich vercleeren, besunder niet onder eedt.

II

Den Drossardt begeerende yemanden criminelijk te betichten, ende conclusie te nemen moet eerst den Borgemeester, ende alle, oft den meerderendeel vande Schepenen laten vergaderen opte ordinarise vierschare tot allen tijden, alst de saken requireren sal ende alsdan in ordre, ende ter ghewoonlijcker plaetsen van rechte ende om Justitie te administreren sittende, maent voor eerst de Schout den voorsz Borgemeester ende Schepenen oft hy vierschare spannen mach, daer op den Borghemeester antwoordt, dat hy Heer Schoutet vierschare spannen mach, om een yegelijck recht te doene naer behooren, behoudelijck dat niemandt en sal spreecken dan met oorlove, ende minnelijcke dingtale opte pene daer toe staende, te weten ordinarie seven Carolus guldens by den contraventeur, ghecalengiert, ende met vonnisse daer toe gewesen zijnde, oft anderssints naer exigentie ende merite vande sake ; Ende wort daer naer de vierschare ghespannen, pronunchierende dese woorden, dat hy de selve vierschare spant van wegen onse Gen: Heere Marcquis van Berghen, ende zijne Stadt van

Bergen, behoudelijck dat daer niemandt en spreke dan met minnelijcke ende dinghelijcke tale opte pene daer toe staende, te weten, van seven Carolus guldens als vooren.

III

Item alle ghevangene, 't sy van binnen oft buyten, weder sy schult hebben oft niet, moetmen vonnisse ende recht doen binnen drye weken naer dat sy ghevanghen zijn, oft borghe gheset hebben, sonder langher ; ende soo sulckx niet en geschiede, dat alsulcken ghevanghen sal los ende vry uytter gevanckenisse wesen ontslaghen, metten aencleven van dien, Ten ware nochtans, dat den Officier eenighen thoon buyten slants moest beleyden, ende dat den selven thoon midlertijdt niet en conste affgeleyt worden, al dwelck sal staen ter arbitragie, ende discretie van Borghemeester ende Schepenen, maer anders oft voorders niet.

III

Item alle de ghene, die binnen deser Stadt aenghetast, ende gevangen worden om Criminele saken, moet den Officier de selve tichte ende aenspraecke doen binnen den derden daghe goets tijdts voor den noene naer zijne apprehensie ende alsoo de procedure continueren van derden tot derden dage sonder interval; Ten ware den ghevangene den Officier onverlet stelde by kennisse van Schepenen.

V

Item vermach den Officier ten daghe dienende te nemen verbale oft schriftelijcke conclusie, behoudens datmen de feyten alleenlijck by geschrifte sal moeten overgheven, om de sake ten thoon ghewesen zijnde, de ghetuyghen daer op te examineren, maer anders niet, ten ware by vonnisse anders geordonneere ware.

VI

Item den Schoutet hebbende verbalijcken de feyten ende delicten, daer mede hy den ghevangene is betichtende, ende criminelijck belastende, willende naerder gheinformeert zijn van de waerheyt vande delicten, en weten de complicen, ende andere die van het criem, daer aff hy den ghevanghen aengesproken heeft, culpabel zijn, vermach uytte indicien te nemen conclusie preparatoir, Ten eynde den ghevanghen sal geleght worden ter scherper examinatie, Ende indien hy poorter oft poortersse is, moet (alvoren ter torture ghewesen te worden) worden ontpoortert met vonnisse ende advijse vande Magistraet, ende die vanden buyten Raedt, gelijk naer ouder costume tot noch toe ghepleeght is gheweest, ende hier voren oock is gheseght.

VII

Inde als den Schoutet ghenouch gheinformeert is vanden delicte, neemt alsdan finale conclusie naer merite vande selven delicte, ende wort daer naer inder saecke voorts geprocedeert van derden tot derden daghe totten diffinitiven, ghelijck hier voren gheseght is.

VIII

Item als yemande criminelijck beticht zijnde bevonden wort, dat de selve capitalijck moet ende behoort ghestrafte te worden, wort eerst by Schepenen vonnisse vercleert dat de selve hebbe verbeurt zijn lijff ende goet tot 's Heeren behouff, naer welck vonnisse vermach de Heere Marquis van wegghen zijne hoocheyt alsulcken misdadighen remis te gheven, Dan by soo verre de Heere dan meer is ghenegghen tot Justitie dan tot ghenaeude, wordt by den Officier daer aff rapport ghedaen, tegghens den naesten rechtdaghe, ende maent den

Borghemeester ende Schepenen met wat doodt den misdadighen behoort te sterven, ende wordt alsdan by den joncxsten Schepene verbalijcken ghepronunchieert de Sententie; Te weten, dat den Heere Officier den misdadighen sal doen executeren metter coorde, sweerde, oft andere straffe, sulckx datter de doodt nae volghe, welck vonnisse sonder eenich interval, terstont daer naer wordt int werck gheleghet, Ende en mach de Heere Marcquis naer 't selve tweede vonnisse gheen remis geven.

IX

Item van vonnisse in criminele saecken, 't sy interlocutoir, oft diffinitijff, ende alle andere corporele straffe ende andersints en machmen naer herbrachte costume niet appelleren oft reformeren.

X

Item als eenige delinquanten hen absenteren, ende fugitive bedeghen zijn, sulckx dat den Officier henne persoonen niet en can saiseren oft becommen versueckt den voorsz Officier appointement van Borghemeester ende Schepenen, datmen den selven absenten, ende Fugitiven sal moghen doen indagen met drye donderdaechsche proclamatie, ende affixie van billetten, naer ghewoonte, d'Welck hem oock gheaccordeert wort met alsulcken interval van tijde, als alsdan gheextendeert wort naer gheleghentheyte van saecken, welcken tijdt overstreken zijnde, neemt den Officier al sulcke conclusie, als hem naer merite vander saecke goet-duncket, Daer op oock by continuatie, inghevalle van gheen comparitie, ende, presentatie vanden persoon, gheprocedeert, ende gesententieert wort naer behooren.

XI

Item wat persoon by vonnisse uytter hechte wort ontslaghen, soo heeft de selve veylicheyt van vieren-twintich uren, sonder dat den Officier binnen dien tijt inde Stadt, ofte vryheyt der selver hem moghen aentasten, Ten ware hy midlertijt eenige nieuwe feyten perpetreerde, ofte van andere inden processe niet bedinght de novo werde bedeghen.

XII

Item den ghevanghene wesende onversien van ghelderende middelen, om hem te defenderen in rechte, wort hem by Borghemeester, ende Schepenen toeghevuecht eenen vande ordinarise Procureurs, de welcke hem schuldich zijn te dienen, sonder loon oft salaris naer ouder ghewoonte.

Van scherpe examinatie oft Torture

I

Den Drossaert, Schoutet, oft yemant anders en mach eenen poortere van Bergen niet pijnen oft porssen, ten sy de selve poorter eerst naer examinatie van zijn delict ende de informatien daer over ghenomen by oordeel vanden binnen ende buyten Raede, uyte merite vande saecke waere vercleert ontpoortert, ende daer naer met sententie inde vierschare ghewesen ware, datmen alsulcken ghevanghene soude moghen leggen ter scherper examinatie ende ter bancke.

II

Item al ist soo, dat eenich persoon poorter zijnde, oft andere, gewesen is ter scherper examinatie, oft dat de Drossaert, oft Schoutet vanden Wet-houderen als boven eenich consent heeft gheobtineert, om eenighe misdadighe te moghen pynighen, dien vonnisse oft consente niet teghenstaende, en mach den Drossaert dien persoon niet pynighen, oft scherpelijck examineren, dan ter presentie vande Wet-houderen, emmers ten minsten van twee Schepenen daer toe by den Borghemeester ghecommitteert, Ende en mach de selve Drossaert dien persoon niet anders oft langher pynighen, dan den Wet-houders (daer present zijnde) goet dunckt.

III

Item de confessien ende bekentenissen, die eenige misdadighe ghedaen heeft inder torturen, oft daer buyten inde ghevanckenisse, soo verre hy die doet in stricter hechten zijnde, oft elders binnen den

steene, al ist oock inde presentie van Schepenen, alle die confessien by hem alsoo gedaen en connen oft moghen hem niet prejudicieren, Tensy dat hy comparere voor Schepenen vander Stadt, buyten den steen oft ghevanckenisse, ende doe de confessien voor Schepenen onder den blauwen hemel, ende buyten alle hechten, ende banden van ysere, Ende de confessien ende verlijden, die de misdadighe aldaer doet voor Schepenen, worden gheacht, ende ghehouden voor wettighe bekentenissen, ende doetmen daer uyt recht, ende Justitie nae gelegentheyt vander saecken, behoudelijck dat't selve gheschiede mette oude solemniteyten daer toe gherequireert, als eerst vierschare te bannen, ende dat den ghevangen bekenne onghehecht, ende onghehouden te zijne.

III

Item soo wes ghevanghene zijne bekentenisse in torture ghedaen affgaet, ende daer naer ontkent, salmen den selven andermael oft derdemael mogen tortureren ; alles naer ghelegentheyt ende merite van saecken, ende by judicature van Borghemeester, ende Schepenen, maer anders oft voorders niet.

V

Item en salmen den ghevanghene inde torture anders niet moghen aff vraghen, dan vande feyten daer mede hy bericht is, ende inden processe geposeert, ende daer over hy ter voorsz torture gewesen is, ende voorders niet, waer oppe de ghecommitteerde Schepenen sullen hebben te letten.

Punicien vande Delicten in Criminele saecken ende feyten

I

Alle dieven sullen werden ghestrafte naer circumstantien ende gheleghentheyte der saecken.

II

Wie zijn lijf verbeurt, verbeurt oock alle zijne goeden tot des Heeren behoefte, maer heeft hy wijff oft kinderen, moet d'een helft blyven den wijve oft kinderen, ende d'ander helft tot 's Heeren wille, ende en heeft hy geen wijff noch kinderen blijft alle zijn goet tot des Heeren wille.

III

Item die eenen man-slach doet, ofte ander feyt de doode weerdich, oft yemande vanden lijve evelde, die verbeurt daer aene lijff ende goet, tot 's Heeren behoefte, sonder dat den man zijns vrouwens ofte kinderen goederen kan verbeuren.

III

Item soo yemandt in oft op een poorters oft ingesetenen huys, deure oft venster, liepe, sloeghe, oft staecke, om daer in te comen teghens des poorters oft inghesetenen, zijne huys-vrouwe, boden, oft familien danck, ende wille, oft dat hy in eens poorters oft inghesetenen huys quame oft liepe, om aldaer yemanden te slaen oft te evelen, oft dat eenen poorter oft inghesetenen binnen zijnen woon-huysen, oft binnen den begriype van dien, by daghe oft by nachte, fortse, ghewelt,

oft overlust dede, ende soo daer aff clachte ghebeurde, sal daer over ghestraft worden arbitralijck naer ghelegentheyt vande saecke.

V

Item die yemanden dreycht aff te branden, oft den brande int huys te steken, sal aenden lijve ofte andersints ghestraft worden ter discretie vanden Rechter.

VI

Item wie den Heere zijne ghevanghene ontweldighen, den steen oft ghevanckenis helpen opbreken, die de ghevanghenen by practijcke uyt helpen, oft teghens den Heere, oft Justitie opstaen, ende de selve turberen met invasiën, fortsen of andersints, verbeuren hen lijf ende goet sonder verdrach, so verre de selve ghevanghen gheweest zijn om capitale delicten wille, ende soo verre de delicten zijn arbitrael oft civil, soo sal die ghene die den selven met subtile vonden, ende sonder geweld uyt helpt, gecorrigeert worden naer arbitragie vanden Rechter.

VII

Item niemandt en mach private kerckeren oft gevanckenissen op stellen, noch oock yemandt int heymelijck oft openbaer ghevanghen houden, oft in banden van yser legghen om eenighe redenen wille, dan op 's Heeren steen oft gevanckenis, ten sy by oorlove vanden Drossaert oft Borghemeester ende Schepenen op arbitrale correctie oft naer de ghelegentheyt vanden misbruycke, Behoudelijcken dat d'ouders hare kinderen oft kints-kinderen wel vermoghen tot castyementen oft bewaernis in heuren huysse gevanghen te houden voor sekeren tijdt, Maer inghevalle d'ouders heure kinderen willen legghen ende stellen ghevanghen, ende in castyemente in andere plaetsen, dan tot heuren huysse, soo moeten sy de selve setten in

eenighe openbare bekende plaetse binnen de Stadt, ende vryheyt der selver, ende dat by consente vander Wet, ende andersints niet, Ende soo verre sy die willen stellen ghevangen, ende ten castyementen buyten de Stadt, ende vryheyt in eenige plaetsse, 't selve moet gheschieden by consente vanden Schoutet, ende Wet-houderen.

VIII

Item alle moorders, ontschaeckers van vrouwen, brandt-stichters, kerck-roovers, vrouwen crachters, straet-schenders, ofte die yemande by ghewelde fortse oft dreyghementen zijn ghelt, goet, oft cleederen affneemt, die verbeuren allegader aenden Heere lijff ende goet.

Keuren ende Pennincxbreucken in Civil

I

Inden eersten so wie Drossaert, Schoutet, Borghemeesters, Schepenen, Rentmeester, Secretaris, ende Greffier inde vierschare oft daerbuyten, deden eenighe verwijt, injurie oft insolentie, ter causen van heure voorsz Officien, als oock andersints in woorden ofte wercken, sal daer aene verbeuren t'elcker reyse vijftich Carolus gulden, ende arbitralijck ghecorrigeert werden, naer gheleghentheynt vander saecken.

II

Item soo wie andere subalterne Officieren, ende Dienaers vande Magistraet, als zijn de accijns-meesters, wijk-meesters, quartier-meesters, keurmeesters, collecteurs, pachters, boom-sluyters, havenmeesters, zeghelaers, boden, ende alle andere Stadts Officiers, ende 's Heeren Dienaers dede eenich verwijdt, injurie, geweld, oft insolentie, ter causen henner Officie in manieren als voren, verbeure daer aene t'elcker reyse vijff-en-twintich Carolus gulden, ofte soo vele mindere oft meerdere somme als Schepenen naer gheleghentheynt der saecken sullen bevinden te behooren.

III

Item soo wat man oft vrouw persoon hen vervoorderen opter straten, oft andere plaetssen tegens andere te kijken, schelt-woorden, injurien, haer trecken, oft verwijtinghe van hoere, dieff, heeten lieghen, teghens malcanderen te ghebreycken, oft eenighe insolentien oft

vecht-merct voort te stellen, die sal t'elcker reyse daer aen verbeuren ses Carolus gulden, ende daer toe parthye gheinteresseerde moeten beteren, naer exigentie ende merite vander saecke ter arbitragie vanden Rechter.

III

Ende oft ghebeurde, dat hier dore eenighe commotie, vergaderinghe, ende toeloop vanden volcke gheschiede, sal daer aene verbeuren twaelff Carolus gulden, ende arbitralijck gecorrigeert worden,

V

Ende oft eenighe injurien met woorden oft met wercken geschieden by de kinders teghens hare ouders, als vader, moeder, groot-vader, groot-moeder, schoon-vader, schoon-moeder, oock henne momboirs het dubbel, Ende soo yemande de selve in evelen moede queste oft sloeghe sal staen ter correctie vanden Rechter naer gheleghentheyte vande saecke.

VI

Item soo wie eenen anderen dreycht, oft metter handt, of stock slaet met kannen, stoelen, kandelaers, steenen, oft eenich ander instrument in evelen moede naer yemants lijff worpt, al waert oock sonder raecken oft oock dreycht inde haven te loopen oft schuppen, oft anders in eenigher manieren ghewelt aen doet, sal t'elcker reyse daer aene verbeuren ses Carolus gulden, Ende werde alsulcke gedreychde gheraeckt, ghestooten, gheslaghen, oft gheoffenseert; sal den delinquant daer aene verbeuren het vier dubbel, ende anderssints arbitrale correctie ende parthye gheoffenseerde beteren naer merite vander saecke.

VII

Item soo wie yemandt dreycht, met eenich gheweer oft mes, sal daer aene verbeuren twaelff Carolus gulden, ende alsoo hy eenighe daer mede quetste sal daer aene verbeuren vijff-en-twintich Carolus gulden, ende daer en boven arbitralijck ghecorrigeert worden, Behoudens alnoch den ghequetsten zijne schade, ende smerte op den ghene, die hem ghequetst heeft.

VIII

Item oft het gheviele, dat yemandt met waghenepeerdt, oft anderssints, over reden werde ende daer deure doot bleve, Den voorsz wagen ende peerden met 't goet daer op zijnde (soo verre hem 't selve toecomt) sal verbeurt wesen tot behoeve van den Heere, ende den waghenaer ghecorrigeert worden naer gheleghentheyte der saecke.

IX

Item soo wie eenich interdicit aen hem by een Cortteroede, oft 's Heeren dienaer ghedaen ten versoecke van eenighe parthye rechtelijck ghedaen violeert, sal ghehouden zijn parthye gheinteresseerde te contenteren ter somme toe waer voren het interdicit is ghedaen.

X

Item yemant die arrest violeert verbeurt daer aene t'sestich goude realen.

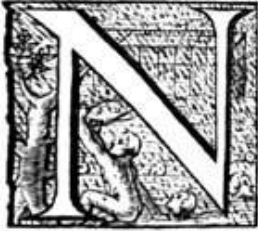
XI

Item soo wie bevonden wert overspel ghedaen te hebben sal by schepenen vonnisse vercleert worden inhabijl tot eenighe staet ende Officie, ende daer en boven verbeuren de somme van een hondert

Carolus gulden, ende dat voor de eerste reyse, al waert oock soo, dat maer een vande delinquanten ware in huywelijcken staete ende voor de tweede reyse het dubbele van dien, ende arbitralijcken gestraft te worden naer merite.

Van vrede te gheven

I

Niemant en mach yemanden eenen vrede eysschen, hy en sy feytelijck gheinvadeert ofte overlast binnen de limiten van zijnen huuse, ofte daer buyten, oft hy en sy elders ghewont, gheslagen, ghestooten, oft gequetst tot bloet latens toe, in welcken ghevalle vermach hy zijne

weder-parthye doen roupen met 's Heeren dienaer voor twee Schepenen om hem, ende zijne familie, soo hy 't begheerde, vrede te gheven ende den selven ghegeven zijnde duert sesse weken.

II

D'Welck ter Secretarie op een Registre apart by den Secretaris sal worden aengheteeckent ende sal den Colff-dragher, d'insinuatie gedaen hebbende, van zijn wedervaren relaes over brenghe, ter Secretarie, soo haest hy de wete ghedaen heeft onder den salaris ten respecte vanden Schepenen, ende Secretaris, als van andere recognitien ende sal den Colff-dragher van elcke vrede twee stuyvers hebben.

III

Soo wie vrede weder-seyde, ofte weygherde, daer toe als voren versocht gheroupen, ende geinsinueert zijnde, die verbeurt voor de eerste ende tweede reyse vier Carolus gulden, Ende weygherde hy 'tselfe voor de derde reyse sal daer over ten versuecke vanden Officier by de Schepenen in rotulo werden gheappointeert, datmen den selven binnen zijnen Huyse, oft in eene herberghe sal moghen in

gyselinghe houden, al waer hy t'zijnen coste sal blijven ghedetineert, tot dat hy sal hebben geobedeiert, ende ooc betaelt de mise van Justitien, Ten sy den gedaechde den vrede heysscher dede daghen voor Borgemeesters, de welcke, parthyen gehoort zijnde, sullen vercleeren, oft daer is rechtveerdighe oorsaecke omme vrede te versuecken oft niet.

III

Item die boven vrede den eenen den anderen smete, quecste, ghewelt, oft overlast dede, sal daer over arbitralijck ghestraft werden naer gelegentheyt va van zijn féyt.

V

Die vrede eyscht, ende begeert, is schuldich oock vrede te gheven op ghelijcke pene.

VI

Item vrede aldus ghedaen blijft altijdt goet ende van weerden, indien dat de selve vernieuwt is binnen sesse weken.

VII

Oor het dagelijcx met malcanderen eten, ende drincken, oft soo wanneer dat die in vrede ligghen malcanderen brenghen ende wachten, wordt daer mede den vrede ghehouden voor gheremitteert, ende quyt gescholden.

VIII

De clager mach altijdt zijne parthye uyten vrede doen, maer de beclaechde niet, ten ware by decreete vanden Rechtere.

Van Poorters

I

Inden eersten alle die gene die binnen der Stadt ende Vryheyt van Bergen geboren zijn zijn poorters, weder henne Ouders poorters zijn gheweest, oft aldaer woonachtich, ofte niet, Ende de ghene die tot Berghen poorter is, en mach nergens elders meer poorter zijn, oft hem daer mede behelpen van andere Privilegien.

II

Iemant en mach poorter oft poortersse van Berghen worden hy en moet eerst gheloven jaer ende dach poorter te blijven ende alhier binnen Berghen fixe domicilie te houden, ende daer voren sufficiente borghe te stellen opte pene, soo te de selve binnen 't jaer vertrocke, sal verbeuren vijffen-twintich Carolus gulden,

III

Item sal sulcken poorter oock moeten gheloven de Stadt te indemneren van alle lasten, ende swaricheden, die hy te voren heeft uytstaende met zijnen Rechter, daer onder hy gheresorteert heeft.

III

En sal oock niemant, van buyten commende, voor poorter oft poortersse aenghenomen moghen worden, dan brengende ende verthoonende goede certificatie vande Wet vande plaetsse zijnder lester residentie van zijnen goeden name, fame, handel, ende wandel.

V

Welcken poorter gehouden wordt, aenghenomen zijnde, den behoorlijcken eedt te doen van outs daer toe staende in eenen openbaren genachte ende ghebannen vierschare, luydende den selven eedt aldus.

Hier sweer ick, dat ick van nu voortan den Heeren van Bergen ende zijnder Stadt van Berghen sal hou, ende getrouw zijn, haerder beyder schade verren, haer vrome te naecken, ende voorts alles te doene, dat een goet ende ghetrouw poorter des Heeren van Berghen, ende zijne Stadt schuldich is ende behoort te doene, soo waerlijck moet my Godt helpen.

VI

Ende wordt verstaen dat de leges vant poorterschap voortan sullen geaugmenteert blijven op acht Carolus gulden, daer aff d'eene helft sal wesen tot profijte vander Stadt, ende de reste proportionelijck, als te vorens, tot behoefve vande Magistraet gerepartieert worden.

VII

Item een poorter van Berghen, 't sy ingheborene oft andere, houdende alhier huys, oft huys-gesin, cost familie, ende vertreckende van hier in een ander Stadt oft Dorp, ende aldaer zijne neeringe doende, ofte vryheyt aennemende, verliest zijn poorterije, ende ambacht van deser Stadt, in sulcker voughen al wilde hy wederom binnen Berghen commen woonen en soude alhier zijn ambacht oft neeringhe niet moghen doen, sonder de poorterije ende ambacht weder te coopen ende eede te vernieuwen.

VIII

Een poorter, 't sy ingeboren oft ghe-eede, trouwende buyten deser Stadt, ende aldaer zijn Bruydt beslaept, die verbeurt zijnen vrydom ende poorterije, Ten waere hy daer toe hadde verworven speciaal consent van Borghemeesters ende Schepenen.

IX

Item een poorter, woonende buyten, binnen den geheelen Marcquisate op zijn eygen huys oft goet, ende dat bedrijvende tot zijnen proffite, en verliest zijn poorterije niet, mits dat hy binnen de Stadt houde vier ende licht.

X

Item een poorter en mach den anderen, oft zijne goederen niet doen arresteren, besetten, oft becommenen in eeniger manieren, oft oock den selven te rechte betrecken voor personele schulden buyten der Stadt van Bergen, ten ware dat sulcke persoon fugitijff ware, oft daer aff suspect.

XI

Item niemandt en mach eenigen publijcken staet, offitie, ambacht, oft neeringe binnen deser Stadt exerceren, hy en sy poorter poortersse.

Van Contracten, Voorwaarden, ende Borch-tochten

I

Inden eersten die int vercoopen oft belasten van eenighe erve oft huysen, eenige renten, chijnssen, oft lasten daer vore op-staende oft lasten daer vore op-staende oft uytgaende, ter quader trouwen, ende die hem souden moghen kennelijck zijn, verswijcht, moet den cooper, indient hem belieft, zijne penningen weder restitueren, oock sonder van't voorgaende ghebruyck huere te gheven, midts de vercooper weder nemende, dat hy vercocht heeft, ende refunderende de melioratie, ende inghevalle den cooper die wilt behouden moet den vercooper soo danighe verswegen lasten datelijck aff legghen, ofte by ghebreke van dien, mach by den cooper daer toe met reale ende parate executie op voorgaende sententie geconstringeert worden, ende daer-en-boven staet noch tot correctie vanden Heere naer ghelegentheyte vander saecken, Ende dat nu voortaan alle vercooperen int stellen vande op-drachten, ende transporten van alle huysen, landen, gronden van erven, &c. sullen gehouden wesen in hennen coop specificce te declareren alle de renten, lasten, chijnssen ende andere uyt te steken, oock vande paymenten die daer op noch ombetaelt staen, sonder yet te verswijgen ; Daer op den Secretaris sunderlinge regard sal nemen, ende dit point observeren soo vele moghelijck is, ende soo verre den Secretaris niet specificce de lasten te boeck en stelde, oft doen stellen en hadde, sal daer aene verbeuren twaelff Carolus gulden ende anderssints ter arbitragien vanden Heeren.

II

Item alle dat aen een huys, oft erve nagel-vast oft eert-vast is, dat moet consequentelijck volgen den coopere oft eygenaer van dien, Ten ware anderssints inden coop ware gecaveert ende uyt-gesteken.

III

Item die eenen anderen eenige renten vercoopt, de penningen daer aff ontfangende, ende belooft de rente te besetten, ende versekeren op zijne goeden, goet ghenouch wesende, om jaerlijckx ende erffelijck de rente te betalen, is schuldich van dien tijde voorts de verloopene renten te betalen, hoe wel de goedinghe, ende versekertheyt daer aff noch niet gheschiet en is, Sonder nochtans, dat hy de selve rente opten gronde by realiteyt sal mogen consequeren voor dat de verbintnisse debite voor Schepenen gheschiet sy, maer wel by personele actie.

III

Item soo wat huys, ghebouw, ofte gronden van erven vercocht worden, ghelijck ghewoonelijck by insettinghe, ende verhooginghe gheschiet, staen de voorsz huysen, gebouwen, ende gronden van erven, soo langhe d'opdracht niet ghevolcht en is, tot laste ende pericle vanden vercooper, Maer naer de opdracht, ende dat den coop ghesolemniseert is, tot laste vanden coopere, ten waere den voorsz cooper selffs blijckelijck waere in mora vande op-dracht te ontfanghen.

V

Item en sal oock eenen cooper van alsulcke huysen ende erff-goederen op zijnen coop voor d'opdrachte geene veranderinge van breken oft maecken daer inne moghen doen noch oock eenighe boomen 't sy

fruyt-boomen, oft eenich ander op-gaende hout, oft dierghelijcke moghen affhouwen, oft amoveren, ende soo hy sulckx dede, sal 't selve wesen tot zijnen pericle, Ende inghevalle alsulcken huys oft erff-goederen daer naer ghecalengiert werden, 't selve tot zijnen coste moeten beteren, ende stellen in zijnen eersten staet.

VI

Item en sal oock niemandt uyt crachte vanden coop, daer van gheen op-dracht, als voren, en is ghevolcht, eenighe servituyten moghen weren, amoveren, oft veranderen in prejuditie van eenen derden, ende den ghenen die recht van naestinghe soude moghen pretenderen.

VII

Item en sal oock niemant sulcke huysen oft gronden van erven op zijnen coop ende voor d'opdracht moghen belasten met nieuwe renten oft andere obligatien, ende verbintenissen, op pene dat de selve sullen ghehouden worden voor nul ende geextingueert, ten waere den verlijder naermaels opdracht vanden selven huysse ofte pande vercrege.

VIII

Item alle onghelden, als ghelaghen, ende andere rechts-costen, ter causen vanden coop ghevallen, daer aff by de conditien, oft anders wettelijck gebleken zijnde, sullen staen de twee derden-deelen tot 's coopers laste, ende het ander derden-deel tot laste vanden vercooper, ten ware anders ware gheconditioneert.

IX

Item als yemandt voor Schepenen hem borghe verbint voor eenen anderen affghesetenen, onder de jurisdictie van Berghen niet woonende, soo mach die ghene, tot wiens proffijte de borch-tochte ghedaen is, aanspreken den borge, niet tegenstaende dat de principale suffisant is om te betaelen, sonder ghehouden te zijne den principalen te excusseren, ten ware anders ghestipuleert ware.

X

Item wanneer een oft meer personen hem voor eenen anderen verbinden als borge, ende als principael schuldenaer, oft dat sy geloven, indien de principale zijnen dach niet en hout, selve de schult te betalen, met dese clause ghelijcker handt, ende elck een van hen als principael, soo moghen sy aengesproken worden als principale, hoe wel den schuldenaer suffisant ware, ende oock een vooral.

XI

Maer een simpel borge, sonder de clause van als principael oft *beneficium divisionis et excussionis* gerunchieert, ende ghebruyckt te hebben, en mach uyt crachte zijnder borch-tochte niet aengesproken worden, tensy dat de principale debiteur, ende zijne goederen eerst gheproeft, ende gheexcusseert zijn, ten ware dat de verborchde waer een buyten man, ghelijck voren gheseght is.

XII

Ten ware dat yemandt hem borge geconstitueert hadde van te rechte te staene, ende 't gewijsde te voldoen, de welcke, sonder voorgaende excussie vanden principalen debiteur, mach uyt crachte vant vonnisse

teghens den principalen gewesen, ende voor zijn voorsz borch-tochte geexecuteert worden, alwaert oock soo dat sulcke borge, den crediteur goeden ruerende, oft onruerende aenwese den ghecondempneerden principalen debiteur toebehoorende, ende de jurisdictie vanden Rechter, die 't vonnisse ghewesen heeft, onderworpen.

XIII

Item de ghene die borghe is van yemanden in rechte te susteren *toties quoties*, is ontslaghen, nadien hy dien persoon heeft in rechte eens in presentien van parthyen, oft van zijnen procureur, ghesisteert, ende aldaer gheprotesteert van zijne diligentie.

XIII

Een borge van terechte te staen ende 't gewijsde te voldoene, oft oock alleenlijck van yemanden te susteren, oft voor d'lichten van eenige penningen yemanden by provisie aengewesen, wort van zijne borch-tochte niet ontslagen, ten ware hy by vonnisse daer van waere ghelibereert, al waert oock soo dat het proces ware ghesuranneert.

XV

Item als een crediteur, hebbende borge voor zijn schult, die tot sekeren termijn te betalen staet, zijne schuldenaren anderen dach van betalinge gheeft, ofte eenige andere nieuwe voorwaerde met hem maeckt, oft voorderen uyt-slach gheeft, soo zijn midts dien, ende door der selver novatie de borghen ontslaghen van heure borch-tochten ende gheloften.

XVI

Item een rentier ofte wettelijck hebber van eenen brieve vermach voor eerst te prouven den verlijder van zijnen brieve, oft zijnen pande, tot [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

zijnen keuse, ingevalle inde voorsz brieven beyde de pandt, goederen, ende persoon zijn verbonden.

XVII

Item dat gheene rentiers en sullen vermogen haere renten langher op te laten loopen, dan den tijt van seven jaren, sonder recht voorderinge, ofte interpellatie te doen, op pene dat sy vande voorder verlopen sullen vervallen zijn, omme te eviteren alle schadelijcke evictien, ende dat onder den presenten alleen.

XVIII

Tot welcken eynde alhier binnen Berghen gehouden worden drije poortommeganghen, diemen noemt uytsluytdaghen, den eersten daer van saterdaeghs voor lichtmisse, den tweeden saterdaeghs voor St. Jansdach, ende den derden saterdaegs voor St. Andries, als wanneer den Heere Schoutet ende Schepenen doen visitatie binnen der Stadt naer ouder ghewoonte over alle loopen, water-ganghen, goten, ende dierghelijcke, oock van vuylinhoopen, ende andere ongheregeltheden, van sonder consent der Stadts straten te occuperen, ende te ghebruycken, soo int legghen van hout, steen, ende andere materialen, ende die daer over ghecalengiert wort, ende by Schepenen vonnisse gheconfirmeert is, verbeurt daer aene seven Carolus guiden, tot welcken tijde ten versuecke van parthye inspectie ghenomen wort op de servituyten, die d'een vanden anderen is lijdende, met 't ghene daer aen cleeft, Item worden ten selven tijde oock int voorsz omme gaen, ende daer naer den gheheelen dach geduerende, den poorteren, ende ingesetenen, die yemande schuldich zijn, voor recht ghedaeght, ende wert de plano recht gedaen op alle liquide ende affgerekende schulden, ende soo verre de selve niet bevonden en werden liquide te zijn, werdt indien ghevalle den eysscher gecondemp-

neert inde breucke van seven Carolus gulden.

XIX

Item eenen eyghenaer van eenighe huysinghen ende erven binnen deser Stadt, ende resorte van dien ghelegghen, egheen verlijder vande rente zijnde, ofte verlijders erff-ghenamen, begheerende vande voorsz renten voortaan vry ende ontlast te wesen, vermach de voorsz panden ende hypoteken rechtelijck voor Schepenen te renunchieren, ende opten Stadthuysse de sleutelen ter Secretarie te consigneren *ad opus*, ende't selve ghedaen zijnde is vry vande voordere renten, mits furnerende, ende betalende de voorgaende verlopen der selver rente totten daghe vande voorsz renunchiatie, blijvende den rentier ende alle voordere actie pretenderende op hen gheheel.

XX

De clause van hebber oft brengher 's brieffs van rent-brieven en opereert niet, dan moet den rent-maender hebben behoorlijck transport oft anderen wettelijcken titel van successie, scheidinge, ende deelinghe, maer in personele obligatien is ghenouchsaem de voorsz clause van brengher 's brieffs ghelijck in coop-steden gepleecht wort, mits dat den hebber cavere voor alle naermaningen, houdende nochtans den verlijder van soo danige schuldbriefrecht van naestinghe, gelijk hier naer sal worden gheseght.

Van hueringhe

I

Huere gaet voor coop, ende sterff-dach en breeckt egheen huere.

II

Item als eenighe verhuerde erve oft huys uytghewonnen wordt by onghebruyck uyt crachte van renten, soo expireert de huere, ende moet de huerlinck de erve oft huys ruymen niet teghenstaende dat de hueringhe ghedaen is by den eyghenaer vanden huuse, oft erve, blijvende den huerder op zijn geheel tegens den verhuerder ten aensiene van zijnen interest, die hy by de selve evictie is lijdende, Maer uyt crachte van andere opwinninghe van Schepene kennissen, niet teghenstaende het decreet, en cesseert de huere niet.

III

Item die eenighe huysen verhuert, is schuldich die te onderhouden van wanden ende daecke, ende andere nootelijcke reparatie, vast van vensteren, ende doren, water, ende wint-dicht, ten ware anders ware besproken ende geconditioneert.

III

Een huerlinck, boomen settende opt goet dat hy ghehuert heeft, oft yet anders daer op makende, mach 't selve weder uyt doen, ende met hem nemen, als hy van zijne hueringhe scheyt ende die uyt is.

V

Item een huerlinck mach 't huys, oft erve by hem ghehuert voughen ende stellen naer zijnder neeringhe, daer toe die hem verhuert is tot zijnen coste, behoudelijck dat 't selve sy sonder achterdeel ofte verderffelijcke schade vander erven.

VI

Eenen huerder en vermach zijne huere aen niemanden over te laten, ten ware met consente vanden eyghenaer, ofte dat de naerdere verhueringhe ofte overlatinghe gheschiede aen ymanden van ghelijcken staet, conditie, ofte neringhe.

VII

De meuble goederen, die den eyghenaer op zijnen gront vint, den huerder toebehoorende, blijven hem gheaffecteert by grondt recht, omme daer aene te verhalen zijne t'achterheyt by recht voorderinghe van arrest, ende is voor alle andere crediteuren op de selve goederen gheprefereert, ende en vermach de huerder naer het expireren vande huere soo danighe goederen in prejuditie vanden proprietaris niet amoveren oft vanden grondt wech draghen, ende inghevalle sulckx gheschieden, soude echter wel den voorsz proprietaris voor zijne verlopen huere geaffecteert ende verbonden blijven, soo wanneer de selve van te voren by den verhuerder zijn gearresteert.

VIII

Item eenen tochtanaer, ofte tochtersse en vermoghen de goederen, die sy in tochte besitten, niet langher verhueren als hare tochte en duert, ende vermach den proprietaris naer hare door de selve goederen aenveerden, doch ingevalle den proprietaris vande voorsz

goederen erff-gheenaem wort vande tochtener oft tochterse, sal de huere vast, ende van weerden blijven.

IX

Item als nae den overstrijck van besproken tijde van huyringhe beyde parthyen swijgen, ende dat de huerlinck blijft het ghehuurt huys eenen merckelijcken tijt bewoonende, wort verstaen 't selve voor den ouden prijs ende conditien wederomme inghehuert te hebben voor den tijdt dat hy daer in nae de expiratie vande huere ghewoont heeft, ende is schuldich 't selve huys te ruymen binnen sulcken bequamen tijdt, als hy behoeft, om hem gevueghlijck van een ander wooninghe nae zijnen staet oft neeringhe te versien, Ende de huerlinck willende in sulcken gevalle als boven het huys ruymen, sonder by den verhuerder daer toe versocht te zijn, is schuldich goet tijds zijne huere den verhuerdere op de segghen, ten eynde hy een volle maendt hebben mach, om zijn huys voorts te verhueren al ter discretie van den Rechter.

X

Een yder eyghenaer mach zijn huys, erve, ofte erf-goederen verhueren, ten langxsten voor twee heven-tijden, te weten veerthien Jaren, ende voordere oft langher niet.

Van Rechten ghehoude luyden aengaende, ende van houwelijcsche voorwaerden

I

Inden eersten die ten houwelijck willen commen moghen voor t' solemniseren van heuren houwelijcke ende voor hen trouwen maecken haer houwelijcsche voorwaerden, ende moeten sulcke houwelijcsche voorwaerden stadt grijpen, al waeren die buyten deser Stadt ghemaect, oock niet teghenstaende datse contrarie der Stadt rechten oft teghens de *decisie Authenticæ ægrialitatis, Codice de pactis Conventis* mochten gemaect wesen, Ten waere dat de selve anderssints in hielden eenighe conventien oft voorwaerden by de Stadt oft ghemeynen gheschreven rechten verboden.

II

Maer een man, die insolvent is, ende ten houwelijck treet, en mach tot voordeel van zijnen wijve geen houwelijcsche voorwaerden maecken, noch zijnen wijve d'ouwarie gheven van zijne goederen, daer mede zijne crediteuren souden moghen zijn gheprejuditeert, *nec e contrario* een vrouwe.

III

Item conventien inde houwelijcsche voorwaerden ghestelt, daer by de toecommende man oft wijf, oft eenich van hen ghedisponeert hebben vande successie van henne oft zijne goeden by titel van institutie van erff-ghenaem, en zijn van geender weerden, noch

effecte, dan hebben cracht van testamenten, oft dispositien van uysterste wille.

III

Desghelijckx soo wanneer by houwelijcksche voorwaerden ondersproken is, dat d'inghebrochte goeden ten scheyden vanden bedde weder keeren soudent ter sijde waerts van daer die gecommen zijn, mogen man, ende wijf dien niet teghenstaende nae de consumatie vanden houwelijcke daer aff disponeren, soo 't hen goet dunckt.

V

Item wanneer man of wijff voor hen houwelijk ghemaect ende ghepasseert hebben eenich contract van houwelijcksche voorwaerde daer op 't selve hun houwelijk toeghegaen, ende gesolemniseert is, alsdan moeten sy ten beyden sijden hen daer naer voughen ende reguleren, sonder naermaels dat contract aff te mogen gaen, ende inder Stadt rechten te willen staene, Ten waere sy luyden gesamentlijck anderssints wettelijck oft voor Notaris ende getuygen daer aff disponeerden.

VI

Item wanneer vader oft moedere heure kinderen oft kints-kinderen eenich houwelijckx goet geven, al 't selve houwelijckx goet moeten de kinderen naer de dood van hunne ouders ter ghemeender deelinghen vanden anderen kinderen innebrenghen, oft soo langhe stille staen, tot dat d'andere kinderen daer teghen verleken zijn, alwaert oock soo dat daer aff inde houwelijckse voorwaerden niet en ware eenich vermaen ghedaen gheweest.

VII

Item wanneer vader, ende moeder, heure kinderen eenich houwelijck goet gheven, soo wanneer d'eene vande ouders sterft, aldan en derft dat gehoude kint dat houwelijckx goet maer halff ter collatien brenghen, ende mach ghestaen, midts d'ander helft eerst inbrenghende naerde doodt vande lanxtlevende van vader oft moeder, Ten ware datter anders ware bevoorwaert oft ghedisponeert.

VIII

Item kinderen houwelijckx, goet gehadt hebbende van hunnen ouders, moghen met hun houwelijckx goet, blijven uytten sterff-huyse van haren ouders, indien hen beliefs, Ende dat doende, en derven niet confereren oft en zijn oock inde legaten, exequien, noch schulden van hunnen ouders niet gehouden.

IX

Item wanneer ouders heure kinderen eenich goet ten houwelijcke gheven op sekere conditien inde voorsz houwelijcksche voorwaerde besproken, aldan en moghen de kinderen vanden selven heuren houwelijcken goeden hen by hunne ouders op die conditien ghegheven anderssints, niet disponeren in prejuditie vande voorsz houwelijcksche voorwaerden oft achterdeele vanden levenden ouders.

X

Item wanneer in eenighe houwelijcksche voorwaerden ghestipuleert ende uytten selven contracte recht vercreghen is eenen derden, dat contract van houwelijcksche voorwaerde en moghen de voorsz gehoude persoonen niet breken oft veranderen in prejuditie vande

ghene den welcken 't recht by der selver houwelijckscher voorwaerde was gheacquireert.

XI

Item het houwelijkx goet, dat de ouders heure kinderen gheven, oft de weerde vanden selven, dat moet wederomme op de ouders, diet ghegeven hebben, commen, al waeren de kinderen oock bastaerden, soo verre de kinderen voor hen ouders sterven, sonder wettighe oir achter te latene, ofte dat die kindts-kinderen, by hen alsoo achter ghelaten, oock voor den groot-vader oft groot-moeder geraecten te sterven, Ten ware de voorsz kinderen oft kindts-kinderen by testamente van haere goederen hadden gedisponeert, al en waere 't selve inde houwelijcksche voorwaerde niet gheconditionneert gheweest.

XII

Ende aengaende de conquesten met het voorsz houwelijkx goed ghedaen, als oock alle andere goederen by de voorsz kinderen oft kindts-kinderen in manieren als voren achter te laten, sullen volghen de ouders, ingevalle daer geen broeders, susters, nocte ooms ten aensien vande kindts-kinderen en zijn.

XIII

Item een man trouwende een vrouwe *et e contrario* een vrouwe eenen man, die met schult belast is, die moet zijns wijfs, oft de vrouwe heurs mans schulden betalen, al zijne voor date vanden houwelijcke gemaect, Ten ware anders by houwelijcksche voorwaerde ware ghecaveert, ende ghestipuleert,

XIII

Item soo gheringhe als man ende wijf ghehouwt zijn, soo is de man meester van alle de goeden, roerende ende onroerende, hen beyden toebehoorende, niet teghenstaende van waer datse ghecommen zijn oft ten houwelijcke gebrocht, Ten ware dat inder houwelijckscher voorwaerde expresselijck anders waer ghesloten.

XV

Item den man alle de haeffelijcke goederen, die hy ende zijne huysvrouwe besittende zijn, ende oock alle erfelijcke goeden, huysen, ende renten, 'tsamen ten houwelijcke vercreghen, 't sy dat hy daer inne alleen ghegoet is, ofte de vrouwe oft beyde t'samen, of oock van heurder zijden ghecommen, vercoopen, transporteren, belasten, ende verthieren, sonder consente, wille, wete, oft by zijne van zijnder huysvrouwen, ende de selve huysen inden openbaren genachte sonder by wesen der selver, ende sonder haer consent te requireren, opdraghen, Ten ware de vrouwe int genachte ten tijde vande opdracht, maer voor ofte daer naer niet, haer daer teghens met merckelijcke redene van interesse, oft beschadicheyt opposeerde als wanneer daer op by Schepenen sommarie sal ghewesen, ende gedisponeert worden naer behooren, ten ware by houwelijcxse voorwaerde anders waere ondersproken.

XVI

Item man ende wijf moghen naer hen doot hare goederen maken ende laten malcanderen, oft anderen dient hun ghelieft, al hadden sy oock kinderen, midts de selve kinderen inden voorsz testamente latende ende gevende hunne legittime portie by forme van Institutie ende niet anderssints by maniere van legatee, Maer man ende wijf, hebbende

voor-kinderen, en moghen by houwelijcksche voorwaerde, testamente, donatie, noch eenigherhande dispositie d'een den anderen of elcx anders erf-genamen, noch kinderen van hennen houwelijcke staende, den selven houwelijcke yet meer geven, laten, oft maken directelijck of indirectelijck, dan soo vele de minste kindts ghedeelte in hen achter te laten goederen bevonden sal worden te bedraghen, wesende de selve giften dese filiale portie excederende nul, ende van onweerden, behoudende niet te min den lanxt-levenden zijn poort-recht, ende de halff deelinghe vande conquesten, Ten waere anderssints by houwelijcksche voorwaerde vande voorsz conquesten gedisponeert ware.

XVII

Item als man ende wijf ghesamentlijck hebben ghemaect heure testament, ende den eenen van hun beyden alleenlijck 't selve wederroupen oft ghecasseert heeft, van zijnen 't wegghen die renocateur en can oft en mach hem metten selven gemeenen testamente daer naer niet behelpen, oft genieten van 't gene, dat hen uyt crachte vanden selven soude hebben ghecompeteert.

XVIII

Item een vrouwe die ten aensiene, wel weten, oft consent van heuren man, coopmanschappen doet, innecoopt, ende uytcoopt ende selve heure obligatien daer aff gheeft, die wort geacht ende ghehouden voor een coop-wijff, ende mach valide alderhande contracten aengaende, ende maken, ende borchtichten doen, ende geloven, ende is den man daer voren convenibel ende executabel al off hy de schult selver ghemaect hadde, Maer nochtans en sal niet vermogen eenighe erff-goederen te belasten, verthieren oft opdraghen mogen, dan met consente van heuren man.

XIX

Item vrouwen, die gheen coop-vrouwen en zijn, mogen alderhande contracten, die sy sonder rechtelijcken momboir ghedaen hebben, renunchieren ende affgaen.

XX

Item man ende wijff, ghesepareert ende metten rechte ghedivortieert zijnde, parten ende deelen alsdan als oft bedde gescheurt ware, Ten waere uyt oorsaecke van overspel, ende dat d'een oft d'ander zijne morghe gave, oft andere goeden daer by verbeurt hadden.

XXI

Item alle mans-persoonen ghehouwt zijnde mogen alle contracten passeren, hoe jonck datse zijn, Ten ware datse der Stadts kinderen waren, ende als prodigue ter puyen aff ghepubliceert, behoudende de ordonnantie vande Wees-camere in desen haer cracht ende vigeur.

XXII

Item de man is momboir van zijn wijff, ende hy mach alle heure personele actien, schulden, ende rechten in heuren name ende van heuren tweghen vervolgen ende eysschen sonder procuratie oft authorisatie van zijnen wijve.

XXIII

Ende als den man present zijnde weyghert, oft anderssints in gebreke is, zijnder huys-vrouwen goeden, rechten, ofte actien voor te staen, vermach de vrouwe 't selve de Wet te kennen te geven, ende consent verwerven, omme hare goederen, rechten, ende actien selve gade te slaen ende te verantwoorden in rechte, ende daer buyten.

XXIII

Item een vrouwe die egheen coop-vrouwe en is, en mach egheen schulden maecten, noch contraheren daer heuren man eenige prejuditie by can hebben, Ten waere van huys-raidt oft andere saecken, als van alderhande eet-Waren inde alimentatie geconsumeert, ende die binnen den huysse gecommen waren ofte daer haren man aff hadde geproffijteert, ofte die in haer beyder oirboir waeren bekeert.

XXV

De lanxt-lewenden van man ende wijff naer de doodt vanden eersten aff-lijvighen binnen ses weken naerder selver aff-lijvicheyt heeft keure ¹⁾ oft hy hem houden wilt aen zijne houwelijcksche voorwaerde, oft de maeckinge van hen beyden testamenten, Met een van tweeen moet hy, oft sy te vreden zijn.

XXVI

Ende soo wanneer eenige mans furieus, simpel, oft cranck van sinnen, ende prodigue gheworden zijn, ende anderssints haer verstant niet wel ghebruyckende, indien sulcke mans huys-vrouwen eenige contracten oft voorwaarden willen valide passeren, soo moeten sy den Heeren Borgemeesters, ende Schepenen te kennen gheven de redenen waerom, ende wat contracten sy passeren willen, Ende vinden de Heeren 't selve voor de vrouwen nootsaeckelijck oft oirboir te wesen, alsdan interponeren sy daer toe hen decreet, ende consent, Ende

¹ Moet dit zijn 'keuze'?

worden alsoo de selve vrouwen (navolghende dien decrete) versien van eenen vremden momboir, daer mede sy die contracten alsdan wettelijck passeren moghen, ende niet eer.

XXVII

Item een vrouwe, willende procederen tegen haren man, oft op zijne goeden by procureur, is gehouden de procuratie te passeren voor Schepenen met eenen momboir, d' welck oock gheschieden mach in absentie van haren man.

XXVIII

Item een wijff, die eenen man heeft van quaden regimente, ende zijne goeden qualijc, ende onnuttelijck verdoende, ende daer van ghebleken zijnde, sal de selve mogen versoucken vercleert te worden deser Stadts kint.

XIX

Item een man oft wijff, die hem mis-draeght ende in overspel leeft, mach by den gheinteresseerden gerepudieert worden, ende versoucken scheydinghe vande goederen naer Stadts recht, behoudedelijck dat de gheinteresseerde sal ghenieten het poortrecht, blijvende d'alimentatie vande echte kinderen ghereserveert ; daer voren de voorsz goederen sullen blijven voor al gheaffecteert, ende en verliest de onnoosele parthye het voordeel niet haer by contracte te vorens ghemaect.

XXX

Item alle Schepenen brieven instrumenten, vastigheden, oft maeckinghen, hoedanich die oock waren, daer mede d'over-speelders

d'een den anderen yet ghemaect soude mogen hebben, zijn nul, ende van onweerden.

XXXI

Item alle donatien, bekentenissen, contracten, ende andere acten *Inter vivos* tusschen man ende wijff staende den houwelijkke ghedaen zijn van onweerden, al waren die oock voor Schepenen ghepasseert ten sy datse metter doot werden geconfermeert.

XXXII

Behoudelijk dat cleederen, ringhen ende andere cleynodien, die den man zijnder huys-vrouwe staende den houwelijkke ghegeven heeft (alsoo verre de selve zijne conditien niet en excederen noch gedaen en zijn in fraude van crediteuren) zijn de vrouwen toebehoorende.

XXXIII

Item onder de gheconquesteerde goeden is oock begrepen 't gene by peters oft meters opten doop gegeven wordt, wel verstaende van ruerende ende haeff-deelige goederen, maer van erff-goederen, ende rente-brieven sullen volghen den kinde diet selve ghegeven is.

XXXIII

Item alst inde houwelijkcsche voorwaerde ondersproken is, dat ten scheyden vanden houwelijkke die goeden souden keeren ter zijden van daer die ghecomen zijn, al ist dat de selve goeden alsdan in wesen niet en zijn, moet nochtans de weerde van dien ten beyden zijden ghesuppleert ende goet ghedaen worden, uyt de gemeyne gheconquesteerde goeden vanden sterff-huyse, soo verre datter eenige zijn, anderssints, indien daer gheen conquest oft over-bate en

is, moet het voorsz veralieneert goet ten beyde zijden halff ende halffghedraghen ende vergolden worden.

XXXV

Item als man ende wijff eenige vande voorsz onruerende goeden oft erven (die zijde houden moeten uyt crachte van eenighe dispositie oft anderssints nae den landt-rechte) aen malcanderen ten houwelijcke brenghen, ofte hen staende den houwelijcke toecommen oft aensteren, die met commeren belast zijn, soo verre die commeren, renthen oft chijnssen, staende den houwelijcke, worden affghequeten, oft ghelost, ende den pandt daer aff ontlast, indien ghevalle wordt de weerde vande selve aff ghequeten commeren, renthen, ende chijnssen gerekent als conquest alsoo dat de ghene die ten scheyden vanden bedde zijne voorsz onruerende goeden oft erven wederom naer hem neemt den anderen, oft zijne erfghenamen d'een helft daer aff moet goet doen, ende betalen, oft de helft vande selve oft ghelijcke chijnssen daer op afsigneren ende laten heffen, ende jaerlijckx ontfanghen ter quytinghe toe vande selve.

XXXVI

Item soo wanneer man oft wijff by malcanders consente staende heuren houwelicke, d'een oft des anders erff-goeden (die naer 't scheyden vanden bedde heur, oft heure erff-genamen uyt crachte vande houwelijcksche voorwaerde oft anderssints wederomme alleene volghen moeten) eenige nieuwe proffijtelijcke edefitien, oft werck maecken, ofte melioratien doen, Die edefitien ende melioratien volghen altijd den gronde, des moet de gene die vanden gronde scheyt, oft zijne erff-ghenamen, daer aff worden gherecompenseert, van d'eene helft vande selver beteringhe *arbitrio boni viri*, sonder aenschouw te nemen hoe vele 't selve gecost heeft, dan alleenlijck soo [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

vele 't goet daer door ghebetert is, d'welck oock stadt grijpt in effecte van voluptuaire wercken, voor soo vele als d'erff-goet daer deur ghebetert is.

XXXVII

Item als man ende wijff staende heuren houwelijcke des eens oft des anders onruerende goeden oft erven belasten met renten oft commeren, moet de belastinghe ghemeyn ghedraghen worden, in sulcker vuegghen dat man oft wijff dien de onroerende goeden, of erven toebehooren, oft hen erff-ghenamen ghestaen, midts draghende d'eene helft vande voorsz renten, oft commeren, ende d'ander parthye moet hem d'ander helft vande voorsz belastinghe af doen, oft daer teghen recompenseren.

XXXVIII

Een weduwe ende oock alle erffghenamen moghen in 't sterff-huys van eenen aff-lijvigen blijven sitten ombegrepen den tijt van sesse weken lanck ten coste vanden sterff-huyse, ontfangende ende uyt-gevende midlertijdt 't ghene nootelijck is tot onderhout vanden selve sterff-huyse, dies en mach de weduwe noch d'erff-ghenamen niet verstemmen noch verberghen by heur selven of andere, Maer blyven sy naer de ses weken in 't sterff-huys sonder benefitie van inventaris, oft consent vanden Rechtere, aenveerdende ende hant lichtende de goeden vanden sterf-huyse, daer naer en moghen sy 't sterff-huys niet repudieren, maer moeten alle de schulden vander sterf-huyse betalen, alwaert dat de selve schulden excedeerden de weerde vande goeden des selfs sterf-huys.

XXXIX

Item een weduwe willende ontslaghen zijn van haers mans schulden te betalen, sal gehouden zijn sulckx te declareren ter Secretarien alhier binnen de voorsz ses weken, ende den sleutel van 't sterf-huys aldaer consigneren, ende oock hare goederen ten proffijte vande crediteuren abandoneren, ten ware by contracte antenuptiael de ghemeynschap van goederen ware gheexclueert, ende't selve alsoo ghedaen, ende daer naer in rechte ghemolesteert zijnde voor de betalinghe vande schulden, is ongehouden die te betalen.

XL

Item de lanxt-levende van man oft wijf moet de kinderen, ende erfghenamen vanden af-lijvigen, staet ende inventaris overgheven van allen de goederen, ende dien ghewarigen metten eedt, soo verre d'erfghenamen dat versuecken, Ende indien den erfghenamen goet dunckt soo mogen sy den selven staet ende inventaris reprocheren ende contradiceren, ende recht daer op verwachten, Maer inghevalle d'erffghenamen niet en connen bewijsen den selven staet minder oft meerder te zijn, dan soo de lanxt-levende dien overghegeven heeft, alsdan moet de lanxt-levende sweeren by den eedt daer toe staende.

XLI

Ende sullen in uytgheven tot laste vande doode zijde gheleden worden de oncosten vande begravinghe ende alle andere doodt-schulden, met oock de rouw-cleederen; wel verstaende dat de levende zijde 't sy man oft vrouwe alleen hem sal vermoghen inden rouwe te cleeden naer zijn conditie, ende qualiteyt, uyt den ghemeenen boedel.

Van Calengieringhe, ende Naerderschap

I

Van coopen van huysen, gronden van erven, ende renten, binnen de Stadt, ende poorterije ghelegghen, ende ghehypoticqueert valt naerderschap uyt verscheyden saken.

II

Te weten inden eersten alle coopen van gronden van erven, oft huysen binnen dese Stadt oft oock int quartier van Berghen ghelegghen moghen vander Stadts wegghen vernaerdert worden, om tot behoeve vande Stadt oft landt gheemployeert te worden, sonder voorder, ende wort de Stadt voor alle andere calengierders gheprefereert.

III

Item al ist, dat coopen van allodiale goeden, als van huysen oft gronden van erven, ende renten, binnen de cuype deser Stadt ghelegghen, niet en moghen van bloets wegghen gecalengiert oft vernaerdert worden hoe nae dat den calengierder oock den vercooper is bestaende, soo machmen nochtans 't coopen van leen-goeden, binnen deser Stadt ende poorterije ghelegghen, van bloets wegghen vernaerden, Maer van huysen, landen, ende erff-goederen, buyten onder de poorterije ghelegghen, mach het bloedt naerden, ende wort voor alle andere naestinghen gheprefereert.

III

Item de portionaris oft deel-hebber, hoedanich het sy, in eenich huys oft gront, dat uyter handt vercocht wort, soo verre hy wilt, mach de naeste zijn van dien vercochten huysc oft gronde, ende't selve, soo 't vercocht is, vernaerderen ende calengieren, al hadde hy oock gheconsenteert ende oorsaecke gheweest, datmen 't gheheel huys oft erve soude uytroupen, ende vercoopen, des sal den meesten deel-hebber voordien minsten worden geprefereert, ende oock voor alle andere servituyten lijdende, oft recht van nastinghe ²) hebbende.

V

Ten ware dat de persoon des deel-hebbers, oft zijn ghedeelte voor de schult, daer voren 't selve by executie vercocht is, mede gecondemneert oft uytghewonnen ware.

VI

En mach oock calengieren alle coopen van huysen, ende gronden van erven, binnen de Stadt ende poorterie ghelegen, wanneer des calengierders huysc oft gront met den vercochten huysc oft panden verbonden staen voor eenighe renten oft chijnssen, 't sy luttel oft vele, midts dat des calengierders pandt door de selve verbintenis waerschijnlijk mach beschadicht worden.

VII

Item wanneer eenighen pandt, oft erve met eenighe renten oft chijnssen belast zijn, ende de selve naermaels ghespleten is, ende in

² Naestinghe (?)

vele deelen gheedeelt, ende int deelen oft splijten ghesloten ende gheaccordeert, dat eenich huys of deel van dier erven de gheheele rente alleene gelden ende betalen moet sonder der andere portionarisen oft deel-hebbers coste, soo mogen des niettemin alle de gene, die part ende deel van dien pant oft gronde besitten, den coop van d'een des anders huys ende erve wel calengieren, hoe wel dat gheen van henlieden de renten in al, noch in deele, jaerlijkxen derf uyt-reycken noch betalen, uyt dien dat sy mediate moghen beschadicht worden, want door het splijten vanden huuse oft erve en worden d'ander deel-hebbers niet ontslaghen vanden commer de welke blijft staende op zijnen geheelen pandt al oft die niet ghespleten en ware gheweest.

VIII

Item een, die selve de ghemeyne rente oft chijns gheeft, ende den last vanden gheheelen commer alleene draghen moet, en heeft uyt crachte van dien gheen recht van calengieringhe aen andere panden, mede voor de rente, oft chijns verbonden staende, midts dat hy voor niemande, dan voor hem selven , en mach worden voor den commer beschadicht.

IX

Item als eenige onquytbaer, oft quytbaer renten, oft chijnssen vercocht oft ghetransporteert worden aen eenen derden persoon, alsdan mach den proprietaris vanden pande, daer de rente oft chijns op staet, de naeste zijn vanden voorsz coop indient hem belieft, Ende is den cooper van alsulcke renten, als oock van alle andere obligatien actien, ende crediten die uyster handt vercocht oft getransporteert worden, ghehouden den proprietaris vanden pande ofte debiteuren te denunchieren van zijnen coop, ende daer af presentatie te doene

binnen den tijt van sesse weken, welcke presentatie ghedaen zijnde moet den calengierder ofte debiteur datelijck vercleeren, oft hy de naestinghe begheert, oft niet, ende oock voldoen de penninghen, ende conditien daer voren gelooft, mits dat den cooper, ende vercooper hen hier van gehouden zijn te expurgeren onder eedt, des versocht zijnde, Ende soo verre den cooper in gebreke bleve dese presentatie van aenboordinghe ofte naestinghe te doene, blijft den proprietaris ofte debiteur op zijn gheheel, ende ongheprejuditieert, ende vermach de voorsz calengieringhe te doene naer dat hy vande vercoopinge significante kennisse sal hebben vercreghen. Inshelijckx mach een proprietaris calengieren den coop vanden tocht van zijne goeden, maer een tochtener en heeft gheen recht om de proprieteyt van het betocht goet, vercocht zijnde, te vernaerden.

X

Item als diversche huysen, erven, oft panden, by malcanderen oft separaet ghelegghen, ende oock verscheyden rent-brieven al t'samen met eenen Godspenninck voor eenen sekeren ghenomden prijs vercocht worden, sonder eenighe distinctie oft onderscheet ghemaect te hebben, hoe vele dat d'een oft d'ander vercocht is, niemande en mach dien coop in deele vernaerden, maer moet den selven coop int gheheel aenveerden, Ten waere dat den cooper den vernaerder consenteerde een deel daer aff te laten volghen.

XI

Item wanneer yemande eenighe gifte oft met eenen anderen puere manghelinghe doet van huys om huys, landt om landt, rent om rente, oft eenighe onruerende goeden, d'een teghens d'ander, sonder eenich ghelt te gheven, oft de goeden te priseren, soo en valter gheen calengieringhe, Ten ware datter manghelinghe ghebeurde van goet op [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

eenighe quytbare renten, in welcken ghevalle men't vermanghelt goet soude moghen vernaerderen, mits de hooft-penninghen vande rente voldoende, oft een andere ghelijcke rente op goede panden assignerende.

XII

Item wanneer vrienden oft maghen, tot inden derden graet, ende voorders niet onderlinge doen eenigen coop van huysen oft erven, soo verre de contrahenten, besunder den vercooper, derre affirmeren by eede, dat hy 't selve huys oft erve voor dien prijs, oft op sulcke conditien niet vercocht en soude hebben, oft willen over laten eenen vremden, maer dat hy't selve vercocht ende overgelaten heeft niet alleen voor den besproken prijs, oft somme, maer oock meer in respecte van maesschap, indien ghevalle cesseert de calengieringhe.

XIII

Item men mach uyt crachte van ghemeyne mueren, privaten, waterloopen, over-spronghen, osiedruppen, ghemeene deur-ganghen, gemeene born-putten, vouten onder d'eerde, inanckeringen, inleggingen van balcken, opengaende vensters op een anders erve, ende andere dierghelijcke servituyten, de vercochte goeden calengieren, Inden verstande, soo verre daer eenighe servituyten concurreren, sal den meest servituyt lijdende worden geprefereert ter decisie vanden Rechter.

XIII

Item quytbaer chijnssen, oft renten, en geven geen recht van calengieringhe.

XV

Item alle calengieringhen van erff-goederen, als huysen, erven, ende diergelijcke, die ter opdracht commen; sal den ghenen, die calengieren wil, 't selve moeten doen int ordinaris ghenachte ende int sitten vande Heeren, sonder daer naer daer toe geadmitteert te worden.

XVI

Ende oock binnen sonneschijn de gheloofde coop-penninghen, oft paymenten moeten betalen, oft ten minsten namptiseren onder recht in goeden cuijsbaren ghelde, oft anders wort van zijn recht versteken.

XVII

Item alsoo de calengierders somtijden sustineren de gheloofde strijck-penninghen, inden coop by insettinghen, ende verhooginghen ghelooft, henluyden mede te competeren, wort verstaen, dat de voorsz respective strijck-penninghen sullen volghen den ghenen, die de selve besproken heeft ende niet den calengierder.

XVIII

Maer ter contrarien als de huysen niet by insettinghe ende verhooginghe, maer uyster hant vercocht worden, sullen de beloofde strijckpenninghen volghen den calengierder ende niet den cooper.

XIX

Sullen oock alle vercoopers, ende coopers, des by den calengierder versocht zijnde hen moeten expurgeren onder eedt den coop oprecht te zijn, ghelijck voren gheseght is.

XX

Item sal int stellen vande op-drachten ter Secretarie moeten geobserveert worden, dat die 's daeghs te voren vanden genachte volcommentlijck te boucke ghestelt worden met distincte expressie vande servituyten , oock vande renten, ende chijnssen, daer op uytgaende, specifice, ende niet in genere, op pene dat sulcke opdrachten niet ghelesen, ende voor nul gehouden sullen worden, conform d'ordonnantie voormaels daer op ghemaect.

Van Preferentien

I

Soo wanneer eenighe personen, 't sy man oft vrouwe, alhier ghefaillert zijn, competeert den Schoutet uyt crachte zijnder Officie ten versuecke vande crediteuren met voorgaende decreet vanden rechte t'aenveerden alle ende yghelijcke goeden, have, ende erve, waren, ende coopmanschappen, hoedanich die zijn binnen deser Stadt ende vryheyt ghelegghen, ende bevonden den ghefaillerten, oft den becommerden sterf-huysen toebehoorende, ende daer af te nemen behoorlijcken inventaris, ghemaect ter presentien van twee Schepenen, de selve aldaer op te sluyten ende de sloten te beseghelen, ende voorsz goeden in bewaerder hant te houden, tot coste vande selve goeden, tot dat metten rechte, oft metter minnen anders sal wesen gheordonneert.

II

Item naerde vercoopinghe vande selve goeden moeten de peningen daer af procederende comen onder recht inde handen vanden beset-bouckhouder alhier, de welcke hem sal hebben te reguleren int destribueren vande selve conform de sententie soo dat behoort, ende sal den beset-bouck-houder genieten van elcke parthyte onder hem gheconsigneert den t'sestichsten penninck.

III

Eerst sullen de hypothecarisse crediteuren, hebbende *expressam ant tacitam hypothecam*, op henne hypoteecken gheprefereert blijven by ordre van beschreven rechten.

III

Ende sal alsdan gheprefereert worden huys-huere binnen's jaers gebrocht op de goeden bevonden binnen den verhuerden huysse ten tijde vande inventarisatie, so verre die by den eysschere vande huysshuere bewesen worde den Fugitiven of dooden toe te behooren.

V

Item ingevalle yemandt zijn eygen goet ten huysse vanden fugitiven oft dooden, als boven, bevonden, wilde vendiceren, de selve gehouden sal wesen hem te expurgeren't selve niet verhuert te hebben om loon tot huys-houdinge oft exercitie van zijn ambacht ende neeringhe, gelijk onder het Capittel van hueren gheseght is.

VI

Item daer naer worden gheprefereert alle crediteuren van pijnne ende arbeyts loon, als jonck-wijffs, knechts, boden, arbeyders, dienaers, ende dierghelijcke ; Wel verstaende op de penninghen ghecomen vande meublen inden sterf-huysse bevonden.

VII

Item daer naer worden geprefereert der Stadt van Bergen acsysten binnen een halven jaere daer te voren ghevallen, ende verschenen, ende niet langher.

VIII

Item daer naer de blijckenste ende apparentste oudeste Schepenen kennissen der voorsz Stadt Berghen, gheen hypotheecke inhoudende, ende daer naer de Schepenen kennissen van andere Steden ende dorpen; wel-verstaende alwaeren de Schepenen kennissen vande selve andere Steden ende Dorpen ouder van date, dan de Schepenen kennisse van Berghen voorsz, dat nochtans de Schepenen kennissen van Berghen sullen gheprefereert worden.

IX

Ende soo wanneer de lanxt-levende van man oft wijf by den testamente vanden eersten af-lijvighen de proprieteyt van alle de goederen ghemaect is om zijnen vryen wille daer mede te doene, Ende dat de selve lanxt-levende by den selven testamente belast wort heurlieder beyder kinderen te onderhouden tot dat sy tot state sullen gecommen zijn, ende alsdan sekere somme ghelts te betalen, ofte diergelijcke ; Ende dat de selve lanxt-levende naer de door vanden eersten af-lijvighen, d'onruerende goeden by den eersten af-lijvighen achterghelaten, ghealieneert heeft, ende daer naer insolvent wort, sonder zijn kinderen naevolghende den testamente voldaeen te hebben, soo blijven nochtans de voorsz immeuble goeden, niet teghenstaende alsulcke alienatie, verbonden ende gheaffecteert voor de voldoeninge vande voorsz testamentaire dispositie, ende voordere gerechticheyt die de kinderen ter saecken van heur legittime oft anderssints soude moghen competeren.

X

Item worden daer naer geprefereert die blijckenste ende apparentste obligatien, ende levende kennissen, ghebleken den rechten ghenouch

zijnde, ende aengaende de bouck-schulden ende andere personele schulden sal ghevolcht werden *jus civile*.

XI

Item wordt een yeghelijck persoon gheprefereert de Stadt ende geprefereerde vanden Staten middelen, ghehouden borghe te stellen voor soo vele penninghen, als hy lichten ende ontfanghen sal, ende daer aff acte te leveren in handen vanden beset-bouckhoudere.

Van Testamenten

I

Inden eersten testamenten voor Notaris inde presentie van twee geloof-weerdige getuygen gepasseert, ende by de selve respectivelijck onderteekent, soo verre het doenlijck ende moghelijck is, Ende ingevalle 't selve uyt eenige merckelijcke redenen soude mogen cessen, dat den Notaris sulcx met expressie der selver redenen in zijn instrument sal moeten insereren, zijn van weerden, oock sonder andere solemniteyten van rechte gherequireert.

II

Van ghelijcken ist van testamenten by den Testateur geschreven ofte onderteekent, ende besloten, soo wanneer dat de Testateur in presentie van eenen Notaris, ende twee gheloof-weerdige getuygen, oft anderssints voor Schepenen vercleert 't selve zijnen uystersten wille te wesen.

III

Moghen oock alderhande opene, ende andere beslotene testamenten voor Schepenen, ende Secretaris deser Stadt ghepasseert, ende gestipuleert worden, De welcke oock van weerden ghehouden worden, by Schepenen beseghelt, ende by den Secretaris alleene onderteekent zijnde.

III

Item een yeghelijck mach van zijne eygen propre goeden, hem met vollen rechte toebehoorende, disponeren, ende deselve geven, laten, ende maken by testamente den ghenen oft gene, diet hem belieft, soo verre de legataris habil is, om 't goet te moghen ontfangen, Behoudelijck dat d'ouders die wettighe kinders hebben, die moeten den kinderen heure legittime vry laten, Ten waere dat sy redenen ghenouch hadden, om die te onterven.

V

Item man ende wijf moghen elck, sonder d'een des anders consente, hen testament wel maken, maer en moghen malcanderen noch d'een den anderen by heuren testamenten, oft dispositien egeenssints verachten, oft prejuditieren in heuren rechte.

VI

Item een mans-persoon, out zijnde veerthien jaren, ende een meysken, out twaelff jaren, oft daer overe, hare sinnen, memorie, ende verstant machtich, ende anderssints naer rechte daer toeghedisponeert zijnde, mogen valide disponeren by testamente van allen heuren eyghen goeden tot behoefv vanden ghenen dient hem belieft habil zijnde om 't selve te ontfanghen.

VII

Maer en moghen van gheen onruerlijcke goeden disponeren, noch de selve belasten toe behoefve van heure curateurs, bewaerders, oft andere administrateurs, noch van heure kinderen, noch oock tot proffijte van heure stief-vader ende stief-moeder, oft van heure concubinen, Ende oft sy anders deden is nul, ende van onweerden.

VIII

Item een yegelijck mach zijn testament soo dickwils, ende menichwerven veranderen als hem dat belieft.

IX

Item een vrouwe mach haer testament by heur, ende heuren man t'samen ghemaect, voor soo vele alst heurder dispositie aengaet, wel alleen in absentie van heuren manne revoceren, niet teghenstaen de dat sy int maecten vanden testamente gelooft heeft 't selve te onderhouden, ende niet te breken sonder consent van haren manne, &c. contrario een man.

X

Item niemant en mach disponeren van leen-goeden, sonder Octroy vanden hertoge van Brabant oft consent vanden Leen-hove, daer aff dat leen ghehouden wort.

XI

Item Bastaerden en moghen niet testeren, sonder Octroy vanden Heere, Ten ware datse hadden, ende achterlieten levende kinderen, ende dat ten behoeve vande selve.

XII

Item die geproclameerde Prodigue oft Stadts-kinderen en moghen gheen testament maecten, dan by consente vander Wet, Maer hun huys-vrouwen moghen wel valide testeren van heure goeden, sonder eenighe authorisatie, oft decreet, niet teghenstaende de proclamatie ende prodigaliteyt van heuren manne.

XIII

Item alle executeurs van testamenten moeten die legaten, ende schat-schulden betalen, ende mogen daer voren binnen twee jaren naerde doot vande aff-lijvighen gheconvenieert worden maer daer naer niet, ten sy datse inde administratie continueren.

XIII

Item een persoon, die executeur ende oock testamentlijcken momboir vande kinderen gemaect, ende gheordonneert wort, die mach den last vander executie wel aenveerden sonder de testamentlijcke momboirie mede te moeten aenveerden, Maer wanneer hy eens expresse de testamentaire tutele heeft aenveert, soo moet hy die voortaan blijven exerceren, sonder die te moghen renunchieren.

XV

Item erff-ghenamen altesamen bejaert zijnde, indient hen belieft, moghen d'executeuren hun legaet betalen, ende selve den last vande executie aenveerden, mits stellende cautie sufficiente voor Schepenen, van de legaten, ende uystersten wille ten langsten binnen 's jaers te voldoene, ende van te betalen alle de schulden vanden sterf-huyse, ende dat d'executeurs ter saken vande legaten, schulden, oft testamentelijcke dispositien nemmermeer en sullen worden gemolesteert, in welcken ghevalle moeten d'executeurs blijven uyten sterf-huyse, Ten ware dat alsulcke executeurs mede erf-ghenaem waren vanden testateur.

XVI

Item d'executeurs, ende testamentelijcke momboiren zijn ghehouden binnen den tijt van ses weken naer d'af-lijvicheyt vanden testateur te

maecken eenen behoorlijcken Inventaris ende staet van allen de goederen by den af-lijvighen achter ghelaten, niet teghenstaende dat ter contrarien yet ghedisponereet ware.

XVII

Item en sullen egheene clausulen, raeckende *fidei commis*, substitutien, verbiedinghen van te alieneren, oft ghelijcke lasten, geordonneert by testamenten, donatien, oft contracten, hebben effect van realisatie oft affectatie van recht, Ten sy dat de voorsz clausule van testamenten donatien oft contracten, inhoudende sulcken last, binnen den tijt van ses weken naer dien den Donataris open isse ende kennisse vanden voorsz testamente, contract, oft anderssints ghehadt heeft, sy ghenotificeert, ende gheregistreert by den Secretaris alhier in een apart registre vande goederen, gheleghen binnen deser vierschare, ende de andere daer buyten gheleghen ter plaetse daer die gheleghen zijn, Oft alst leenen zijn by 't hof, van't welke sy ghehouden, ende leen-roerich zijn; welck debvoir sal ghedaen moeten worden by den ghenen die eerst moet proffijteren van alsulcke dispositien als boven, al eer hy doen sal d'apprehensie van 't goet alsoo belast, op pene van te verliesen de helft van 't gebruyck vande selve goeden, tot proffijte vande gesubstitueerde oft andere, Tot voordeel vande welke die alienatie soude verboden worden.

XVIII

Item alle alsulcke dispositien van substitutien, *fidei commis*, verbiedinghen van te alieneren, conditien van weder keeringhe, oft andere ghelijcke, gedaen by ordonnantie van uytersten wille oft by contracten *inter vivos*, van houwelijck oft andere, die men gemeenlijck noemt conventionele, in wat termijnen dat die ghemaect zijn, en [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

sullen maer drymael effect hebben, daer inne begrepen de eerste institutie, ende tot proffijte van dry persoonenn, daer onder begrepen den eersten gheinstitutueerden, declarerende die ghene, die voorder gheordineert zijn van egheene weerde.

XIX

Item op dat des te beter 'tghene voorsz is werde gheeffectueert sullen de Notarisen alhier van hennen tweghen ghehouden zijn vanden voorsz substitutien, ende *fidei commissen* te houden goede, ende pertinente notitie, ende de selve inder manieren als voren naer aflijvicheyt vande Testateuren, soo haest sy daer van ghecertioreert zijn, aen te geven ter Secretarien op pene van privatie van henne Officien, ende parthye gheinteresseerde te moeten beteren.

XX

Item d'executeurs ende testamentelijcke momboiren zijn schuldich van allen sterf-huysen, daer eenige wees-kinderen inne gerecht zijn, te doen wettighe rekeninge voor Wees-meesters deser Stede, Ten ware anders by den testamente ware gheordonneert, ende expresselijck verboden.

XXI

Item man ende wijf die in heure houwelijcksche voorwaerde egheene mentie ghemaect en hebben vander Stadt recht, maer verswijgen 't selve, sonder nochtans oock renuncliatie daer aff ghedaen te hebben, ten scheydene vanden bedde, heeft dien niet teghenstaende de lanxtlevende zijn voordeel naerder Stadt recht, d'welck ghenaeemt wort het poort-recht, ende voorts 't ghene dat inde selve heure houwelijcksche voorwaerde begrepen is.

Van versterffenissen, Successien, Scheydingen, ende deylingen

I

Eerst alle onroerende goeden, soo wel inghebracht als verstorven, als zijn huysen, hoven, landt, beempden, ende gronden van erven, ghelegen binnen der Stadt ende vryheyt van Berghen, ende oock alle vercreghen goeden waer datse gheleghe zijn, zijn deylbaer, half ende half, al oft ghereede ende meuble goeden waren, Ten waere dat inde houwelijcksche voorwaerde tusschen man ende wijf anders ware ondersproken.

II

Item alle ghereede goeden, huys-raidt, gelt, gout, silver, ghemunt, oft ongemunt, crediten, achterstellen, pachten, ende andere personele actien, zijn deylbaer, ghelijck meublen, ende ghemeynen goeden, niet teghenstaende waer, ende tot wat plaetsen, dat de debiteurs woonachtich zijn.

III

Item naer de doodt van vader of moeder succederen *ab intestato* alle de kinderen even ghelijck in heur vaders oft moeders goet, sonder dat de manspersoonen oft outste kindt eenich voordeel hebben voor d'ander, ende is den lanxt-levenden ghehouden binnen ses weken te scheyden ende deylen.

III

Moeten alle sterf-huysen, oft successien, ende versterffenissen van goeden binnen deser Stadt, ende vryheyt ghelegen, hebben twee zijden, alsoo dat d'een helft succedeert opde naeste vrienden vande vaderlijcke zijde, ende d'ander helft opde naeste vrienden vande moederlijcke zijde.

V

Ende soo wanneer twee broeders oft susters van gheheelen bedde elck van hen kinderen hebben, ende dat d'een vande selve twee broeders oft susters comt af-lijvich te worden achterlatende een oft meer kinderen, die daer naer oock comt, oft commen te sterven sonder wettige gheboorte achter te laten, volgen ende succederen alsdan de goeden by den voorsz af-lijvighen kinde oft kinderen achterghelaten opden oom oft moye vanden selven gestorven kinde oft kinderen, als wesende de naeste van bloede in *Linea Collaterali*, ende niet op 't kint oft kinderen vanden selven oom oft moye.

VI

Item in successie heeft ende grijpt representatie plaetse ende succedeert men *in stirpes, & non in Capita*, In sulcker vueghen, dat d'erf-ghenamen ende descendenten, soo wel in collaterale successien, als inden rechten tronck altijd staen moeten inde plaetse van heure ouders ofte predecresseurs, hoe verre datse oock zijn ghedescendeert, Ende dien achtervolgende broeders oft susters kinderen deylen in heure ooms oft moeyens goederen staecksghewijse, 't sy datter oom oft moye mede deylen oft niet, ende de neven, pronepoten, ende andere descendenten, moeten *ex persona Sua* heur legitime vry

houden, ghelijck hen ouders ende over ouders, indien sy noch leefden souden moeten ghehadt hebben.

VII

Item vader ende moeder, wesende beyde in levenden lijve, succederen heuren kinderen *ab intestato* van heurder zijden met henne andere kinderen naer de beschreven ghemeyne rechten.

VIII

Item ouders en succederen niet heure kinderen, sonder oir ghestorven zijnde, soo verre 't kindt andere eerlijcke personen heeft geinstitueert, behalven dat de ouders moet ghelaten werden henne legitima.

IX

De lanxt-levende, midtsgaders de erf-ghenamen zijn ghehouden malcanderen cautie te stellen voor de actien, die teghens d'een oft d'andere int particulier, het sterf-huys onverdeelt zijnde, *in solidum* soude moghen werden gheintenteert, ende sal de gheene, die gheen cautie en can becommen, moghen volstaen met *cautie juratoir*.

X

Item de crediteuren vanden sterf-huyse moghen convenieren voor heure crediten den lanxt-levende van man oft wijf alleenlijck oft een vande erf-ghenamen alleen, wie dat hen belieft, ende altijd elck een voor al, Dies heeft de geconvenieerde zijn verhael op zijne mede erf-ghenamen, ende consoorten vanden sterf-huyse, daer toe men hem zijnen dach van garande verleenen moet, te weten teghens de weduwe, ende zijne mede erf-ghenaemen, elck voor zijn aendeel, wel verstaende soo lange res integra is ende het sterf-huys onverdeyft

blijft, maer daer naer ende de goederen verdeylt zijnde by cavelinge, of anderssints, moet den crediteur soucken elck vande erf-ghenamen eenich goet gheparticipeert hebbende *pro rata*.

XI

Item d'oncosten vande bruyloft, oft maeltijt, ende dierghelijcke byde ouders ghedaen, noch oock de cleederen, ende cleynodien met hen besluyt, ende toebehoorten, die sy voor 't houwelijck gehad hebben, ende ter causen vanden houwelijcke niet ghemaect en zijn, noch de boucken by de ouders henne kinderen ghecocht ende ghegheven, als oock de oncosten vande studien, en ismen niet gehouden int sterfhuys in te brenghen, Ten ware dat d'ouders by testamente anders hadden ghedisponceert.

XII

Ende soo wanneer yemant eenighe helft, paert, oft deel heeft in een huys, hof, oft erve, oft andere onruerende goeden, diemen niet gevuechelijcken tot proffijte en can ghescheyden, oft gedeylen, ende hy zijn helft ende ghedeelte begheert te vercoopen, soo verre d'ander portionaris oft portionarisen niet mede vercoopen, maer heure deelen daer af willen behouden, alsdan moeten de ghene, die hen deel niet vercoopen en willen (hoe veel ghedeelten sy oock daer in mogen hebben) den portionaris oft portionarisen, die hen deelen willen vercoopen, hen part ende portie af coopen tot sulcken prijse, als sy des met malcanderen connen over commen, oft en connen sy des niet eens worden, soo moghen de gene, die hen deelen niet vercoopen en willen, 't gheheel goet, huys, oft hof, den anderen (die hen deelen vercoopen willen) setten te gheven, ofte te nemen, voor eenen sekeren prijs, ende alsdan heeft de ghene, die vercoopen wilt, keuse oft hy zijn deel naer advenant van dien ghesetten prijse den setter

[Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

laten, oft dat hy hen deelen daer voren aenveerden, ende betalen wilt, welke keuse hy doen moet, oft lijden, dat de setter vanden prijs 'tgoet daer vore behoude, indient hem belieft, Ende indien sy't selve alsoo niet setten en willen te gheven oft te nemen, oft inde voorsz keusen ten beyde zijden niet en accorderen, alsdan moeten de ghene, die hen deelen niet en willen laten vercoopen, consentere datmen 't gheheel huys, goet, oft erve openbaerlijck mach vercoopen naer deser Stadts costuymen by insettinghe, ende verhooginghe, Ende aldaer moghen de portionarisen, soo wel verhooghen, verdienen, ende coopen, ghelijck een vremde, indent hem belieft.

XIII

Naer de doodt van eenen Notaris, die binnen deser Stadt d'offitie van Notarisschap bedient heeft, moeten zijne registren, protocollen, ende papieren, by hem, aengaende zijne Offitie gehouden, ggebracht worden in handen van Borghemeesters ende Schepenen, om by den Secretaris bewaert ende daer uyt bescheet geleverd te worden diet versuecken, oft van doen hebben sullen tot hunnen redelijcken coste, waer van de weduwe, ende erf-ghenamen des af-lijvighen Notaris, voor de voorsz registren, papieren, ende anderssints sullen betaelt ende ghecontenteert worden, naer discretie vande Magistraet, ende merite vande selve protocollen, ende registers, Ten waere dat de voorsz Notaris zijne Prothocollen ende boucken aen een legael Notaris alhier woonachtich hadde ghelegateert.

XIII

Soo verre nochtans onder d'erf-ghenamen een is, die d'offitie van Notarisschap binnen deser Stadt exerceert, sal de selve de registren des af-lijvighen behouden, ende de helft vande proffijten voor zijne moyte

ende deel alleene hebben, ende zijne mede erff-ghenamen d'ander helft.

XV

Als vader oft moeder den lanxt-levenden van hen beyden belasten henne kinderen eenighe somme van penninghen, oft yet anders te geven, soo wanneer de selve sullen respectivelijck tot houwelijck of anderen gheapprobeerden state ghecommen zijn, met laste van de selve kinderen binnen middelen tijde te onderhouden, is de lanxt-levende schuldich elcke vande kinderen zijn aendeel daer af te gheven, soo wanneer dat het selve kindt vijf-en-twintich jaren oudt is, niet teghenstaende dat het alnoch tot gheen en anderen gheapprobeerden state gecommen is.

XVI

Item inghevalle als boven, ende oock den lanxtlevenden belast is elck vande kinderen yet te geven, alst vijf-en-twintich jaren out wesen soude, ende binnen middelen tijde oock te alimenteren, ende dat eenich vanden selven kinderen eer gheraecte te houwen, is de lanxt-levende schuldich alsulcken ghehouden kinde zijn aendeel te laten volghen, Inghelijckx soo verre eenighe vande selve kinderen eer storve, is de lanxt-levende ghehouden sulcx ghestorven kindts aendeel den anderen kinderen met vollen rechte te laten volghen, sonder mindernisse van heure alimentatie.

XVII

Item de goeden van persoonen, die alleenlijck by d'aelmoesseniers worden onderhouden, blijven naer hen doodt tot behoeve vanden armen.

XVIII

Item cesserende houwelijcksche voorwaerden oft contracten ter contrarien, soo moet de lanxt-levende van man oft wijf voor uyt hebben voor alle deelinghe het voordeel inde haeffelijcke goederen, D'welck is een tafel gherecht metten ammelaecken, datmen pleghe te besighen.

Den besten tennen pot.

Den besten napt, tor een merck silvers, ende ist meerder dat moet men deylen, De beste schotel, den besten lepel.

Een lampet, ende een becken metter handt-dwale vande besten.

Een bedde berecht met alle zijne toebehoorten.

Den besten metalen pot, den besten ketele.

De beste panne, treft, crauwele, brant-yser, hanghele, ende elcx een datmen pleghe te besighen.

XIX

De vrouwe sal hebben heure beste cleederen als sy paes-daeghs ter kercken gaet, elck naer zijn qualiteyt, ende boven den trouw-rinck den besten rinck, daer naer ende nopende de omgordinghe der selver vrouwe, dat de selve volghen sal den besten gordel, keten, oft riem, 't sy gout oft silver.

XX

En man sal hebben zijne cleederen, die hy tot eenen male aendraeght, ende zijne wapen, daer hy hem teenemale mede wapent, zijn signet, ende anderen besten rinck, ende zijn beste rijpeert, gheen werck peert zijnde.

XXI

Item lijf-tocht-renten, die de ouders coopen op lijven van heure kinderen, zijn deylbaer, ghelijck de andere achtergelaten goeden. Dies mach de gene, tot wiens lijve de lijf-tocht-rente staet, de selve lijftocht-rente alleene behouden, verlijckende zijne andere broeders ende susters daer teghens van alsoo vele, als den als den prijs vande ghecochte lijf-tocht bedraecht.

XXII

Item als eenighe lijf-tocht-renten ghecocht worden met ghemeyne penninghen van wees-kinderen, niet teghenstaende datse meer op des eens lijf ghecocht staen, dan op des anderen, soo moeten nochtans de lijf-cochten ghedeylt worden, gelijk andere ghemeyn goeden.

XXIII

Item als de lanxt-levende van man of wijf over de ses weken int sterf-huys blijft sittende, ende de gemeene goeden blijft administreren sonder vande kinderen, oft erf-ghenamen te scheyden, ende te deylen, die is schuldich ende behoort alst den kinderen oft erf-ghenamen belieft inventaris ende staet van allen de goeden des voorsz sterf-huys over te gheven rekeninghe, bewijs, ende reliqua van zijnder Administratie te doene.

XXIII

Item de kinderen ende erf-ghenamen moghen terstont naer de doot des eersten af-lijvighen, als daer by daer inne ghesaiseert zijnde, int sterf-huys commen, ende daer inne blijven, etende, drinckende, slapende, het sterf-huys occuperende, gelijk de lanxt-levende, soo langhe dat anders met rechte sy gheordonneert, oft tot dat den ouder

teghens den kinderen, oft de ghemeene erf-ghenamen onder den anderen inder minnen van malcanderen sullen zijn ghescheyden ende ghedeelt, behoudelijck dat de onconsten d' erf-ghenaemen aengaende de doode zijde sullen af gaen.

XXV

Item al ist dat de lanxt-levende voor uyt heeft voordeel, oft poortrecht, nochtans moet hem daer toe noch volghen d' een helft van alle de resterenden huys-raidt, meublen, ende haeffelijcke goeden.

XXVI

Item een weduwe, erf-ghenaeme gheinstitueert zijnde, die de goederen van haers mans sterf-huys aenveert onder benefitie van inventaris, en is niet schuldich des mans schulden te betalen, Ten ware dat sy daer af hadde gheproffijteert, oft dat die gheconverteert waren in heuren oirboir, oft dat sy die wettelijck hadde gheloofd te betalen.

XXVII

Item een weduwe, de erf-ghenaemen, oft kinderen moghen des aflijvighen goeden aenveerden onder benefitie van inventaris.

XXVIII

Item als yemant vander peste gestorven is, alsdan soo moet het huys gesloten staen sesse weken, ende d' erf-ghenaemen en moghen daer inne niet commen, voor dat 't huys verweert is, Ende dattet naer de ses weken open gedaen is, alsdan mach de lanxt-levende daer naer noch sesse weken int sterf-huys blijven sitten, al oft den aflijvighen ten daghe vanden openen des sterf-huys eerst gestorven ware, om binnen den lesten ses weken staet, ende inventaris te maecken, ende dat op zijnen coste.

XXIX

Item de lanxt-levende van man ofte wijf en behout geen tochte ³⁾ met allen, aende goeden vanden af-lijvigen, Ten ware dat by de houwelijksche voorwaerde, oft andere wettelijcke dispositien, den lanxt-levenden den tocht ghemaectt ende gelaten ware.

XXX

Item niemant en derf langher met zijne erf-genamen, oft consorten blijven sitten in ghemeyn onverdeylde goeden, dan hem en gelieft.

XXXI

Item kinderen en zijn niet ghehouden inde schulden van hunne ouders, als sy hun gheen erf-genamen daer af en dragen, noch hun goeden in al oft in deele aenveerden, heymelijck noch openbaer.

XXXII

Item die schade ende verlies, die naer de ses weken vande doot des eerste af-lijvighen gherekent, gebeurt is, die moet de lanxt-levende alleene dragen, ende betalen, soo verre hy naer ses weken inden sterfhuyse alleene is blijven sitten in onverdeylde goeden; Ten waere d'at hy de erf-ghenamen binnen de ses weken openinghe vanden sterfhuyse ghedaen, staet, ende inventaris wettelijck ghemaectt, ende met hun begeert hadde te scheyden, ende te deylen.

³ Vruchtgebruik (Meijers woordenschat)

XXXIII

Item een tochtener en mach geen hoof-boomen, noch andere opgaende houten, noch boomen uyt doen, af houden, oft vercoopen, noch oock bosschen, stronck, boomen, noch diergelijcke boomen houden, dan op heuren gerechten tijt, en sy en zijn ten minsten ses jaren out, noch oock de selve opgaende boomen houden, voorder roeren, oft daer aen commen, dan den fasselmesse ⁴⁾ toebehoort.

XXXIII

Item een tochtener oft dochtersse sal ghehouden zijn de huysen ofte onroerende goederen, die hy in tochte besit, van alle matige ende nootelijcke reparatien te onderhouden, oft by faulte van dien, mach den proprietaris 't selve doen doen tot coste vanden tochtener, Ende wort den tochtener gehouden de renten, op te voorsz betochte goederen uytgaende, jaerlijcx te betalen tot ontlastinge vanden eyghener, geduerende zijne tochte.

XXXV

Item simpele bastaerden, ende de wettige descendenten succederen in heurder moeders goeden, en de oock inder rechter linie vande moederlijcke zijde, maer niet in collaterale successien.

⁴ (nog) onbekende term;

XXXVI

Item een man, die aen een meysken, oft vrouwe een kindt gemaect heeft, moet het kinder-bedde betalen, ende voorts het kindt tamelijk onderhouden.

XXXVII

Item een moeder mach altijd de naeste zijn van heurs selfs bastaert kindt te houden voor eenen vremden, soo verre sy 'tselve houden wille in haers selfs coste, om alsulcken somme, als een vremde daer af hebben soude; Ten waere dat den vader vanden kinde suffisante redenen hadde en die thoonde, waerom de moeder dat kinde niet en behoorde te houden.

XXXVIII

Item als wanneer vader oft moeder achter laet kinderen van verscheyden bedden, ende eenighe der voor kinderen commen te sterven *ab intestato* sonder oir naer het overlijden van vader ende moeder beyde, worden de goederen vanden voorsz af-lijvigen kinde ghedeelt in deser manieren; Te weten de heele broeders ende susters met volle handt ende de halve broeders ende susters met halve handt.

XXXIX

Maer soo wanneer eenich kindt comt te sterven, hebbende alleenlijck eenighe goederen gheconsequereert van eender zijde, ende dat oft vader oft moeder alnoch in leven is, succederen alleenlijck de broeders, susters, oft andere erf-ghenamen vande doode zijde, van waer die goederen ghecommen zijn.

XL

Item de ouders moeten hun kinderen alimenteren, ende onderhouden tot datse hun broot cost, ende cleederen weten te winnen, ende soo lange sy sterck genouch zijn dat te doene, ende langer niet.

Van Erff-scheydinge, Servituyten, ende des daer aene cleeft

I

Die eenen anderen sijn werck verbieden wilt, moet dat doen doen rechtelijck by eenen Cortteroede, ende anders niet ; welck verbodt (ghelijck andere verboden gedaen) blijft, tot dat het metten rechte oft metter minnen af gedaen is, ende die sulcken verbodt overtrede sal daer aen verbeuren t'elcker reyse seven carolus gulden, ende vice versa sal verbeuren ghelijcke pene doende quaet interdict.

II

Item die boven oft naer het wettich ghebodt yet maeckte, voorts timmerde, ofte metssen, oft dede maken voorts timmeren oft metssen, moet dat wederomme af breken, ende in zijnen eersten staet setten eer hy aengaende de saecke principale ghehoort mach worden, ende staet daer en boven tot arbitrale correctie.

III

Gelijck dat oock de ghene, die uyt zijn eyghen auctoriteyt hem vervoordert eenighe waterloopen, vensteren, of deuren van zijnen ghebuere te stoppen, oft eenich werck af te breken, ende zijnen gebuer 't gebruyck van dien feytelijck te benemen oft beletten, is schuldich 't selve wederom in zijnen eersten staet te stellen, soo verre parthye dat versueckt, eer hem ten principalen eenich ghehoor ghegheven wort.

III

Item alle de questien van erf-scheydinghe, die tusschen parthyen rijsen, is de clagher schuldich zijne teghen-parthye voor de wet te doen daghen, ende zijne clachte aldaer sommierlijck te verhalen, Ende indien de Heeren bevinden de saecke daer toe ghedisponeert te zijne, worden parthyen versonden op de plaetse contentieuse, alwaer sy luyden daer nae henne saecken bedinghen in presentie van Schepenen.

V

Item en mogen de erf-scheyders oft paelders geen vonnisse oft appointment gheven, gronden oft erven aengaende, noch andere, ten ware by consente van parthyen, ende dat als arbitrateurs, mits dat de kennisse van alle erf-scheydingen toebehooren den Schoutet, Borghemeester, ende Schepenen, die alst van doen is, by hen tot heure assistentie nemen, de erf-scheyders vande Stadt.

VI

Ende sullen de erf-scheyders van nu voortaan alle henne advijsen, die sy by gheschrifte stellen, die terstont ter Secretarie laten aenteekenen ten registre daer af ghemaect tot dienste van parthye.

VII

Item alle huysen, ende volmaecte wercken ten aensiene, ende wel weten van eenen anderen, nochtans op zijns selfs gront, sonder teghen-segghen volmaect (alwaeren die ombehoorlijck ghemaect oft ghestelt) moeten blijven staende.

VIII

Item die 't meeste deel van eenen huys heeft, mach dat wel tamelijck repareren als hy 't huys, oft edefitie niet en verandert vanden ghebruycke, daer toe dattet te voren is geordonneert ende gheuseert geweest, Ende d'andere deel-hebber en vanden selven huysen moeten, naer advenant hender ghedeelten, de reparatien mede betalen, al waren sy oock ten tijde vande selve reparatien buyten 's landts ende absent, ende d' minste deel vanden huysen moet int repareren ende onderhouden altijd d' meeste deel volghen.

IX

Item die metsen, timmeren, repareren, oft decken wilt, 't sy by oft neffens zijns gebuers erve, mach zijne stellinghe maecken, ende stellen op ende over zijns ghebuers erve, soo verre hy selve niet ghevuechelijck van zijns selfs erve ghedoen en can, ende dat ten meesten gherieve ende minste schade, oft belet van zijnen ghebuere, midts dat den repareerder de vuylicheyt ten desen ghefallen t'zijnen coste sal ghehouden zijn te weeren, op dat zijne gebuere niet beschadicht en worde ende crachteloos ghestelt werde.

X

Prescriptie sal oock plaetse hebben in servituyen, volghens de beschreven rechten.

XI

Ende soo wanneer de proprietaris van twee huysen oft erven een van dien oft een deel daer af vercoopt, *simpliciter*, oft met gronde, ende toebehoorten, oft ghelijck een sulck dat beseten oft ghebruyckt heeft, oft dierghelijcke woorden, moeten de water-loopen, doorgangen,

osiedruppen, licht-scheppinghen, ende andere servituyten, oft commoditeyten, beyde de huysen respectivelijck dienende, blijven gelijkse voor oft ten tijde vande splijtinghe, ende vercoopinge geweest hebben, ende worden in sulcken cas verstaen *tacite* geconstitueert te zijn, Ten ware dat daer in anders by parthyen ware versien,

XII

Item een yegelijck mach op zijn erve maecken, metsen, ende timmeren al dat hem belieft, ende oock soo hoog alst hem goet dunckt, oock tegens zijns gebuere licht, ende vensteren, Ten ware dat hy schepene brieven, oft bescheede hadde, dat hy dat niet en mocht doen.

XIII

Item wanneer yemant eenighe edefitie wilt opmaken ende opvuere op zijn eyghen erve, ende dat de gebuere 't selve pretendeert te beletten, door dien dat hy bescheet heeft, datmen hem zijn licht niet en mach benemen, soo mach die ghene die 't werck maeckt 't selve werck opmaecken, midts nochtans blijvende metten selven wercke soo leeghe, datmen vanden nedersten dorpel vande vensteren vanden huysse des geens, die 't werck verbieden wilt, het overste vanden wercke datmen op vuert, mach oversien, ende niet hoogher, tot welcken eynde men gewoonlijck is te trecken eenen draet vanden ondersten dorpel vande vensteren tot opt hoogste vanden huysse, daermen 't werck aen oft neffens maken wilt.

XIII

Maer soo verre yemant bescheet heeft, datmen zijn ghesicht niet benemen en mach, soo en mach de gebuere zijn werck niet op

maecken, noch daer mede op varen, soo verre daer mede 'tghesicht inde hoochde, oft inde breette belet soude worden.

XV

Item gebueren, hebbende erven by malcanderen liggende, moeten malcanderen helpen heure erven bevryen met eenen muer voets oft steens dicke, oft met een loffelijck dicht schutssel (soo sy dat t'samen overdragen) halff, ende halff, soo verre hen erven strecken, Maer niemande en can met recht bedwonghen worden, eenighen scheyd-muer te moeten helpen maecken, Ten ware dat hem beliefte, dan ghestaet, midts bevrydende zijne ghebuere, voor soo vele alst hem competeert, met schutssel als voren, ende't selve mede onderhouden ende buyten de Stadt inde vryheyt met tamelijcke thuynen, hagen, gelinten, schutselen, ende voorders, dat de scheidynghen van erven, die voormaels met eenen steenen muer zijn afgeheympt geweest, ende men het selve by de oude fundamenten, of anders can bewijsen, dat de weder-parthye, daer toe versocht zijnde, 't selve sal gehouden wesen *de novo* te doen.

XVI

Item alle scheid-mueren, hagen, thuynen, heymselen, ende schutselen tusschen twee gebueren erven, moeten op de gerechte palen gestelt, gemaect, ende onderhouden worden.

XVII

Item niemant en mach tusschen verscheyden parthyen erven eenighe palen steken oft setten, dan inde teghenwoordicheyt, met consente ende wete vanden proprietaris vande erven ten beyde zijden, oft metten rechte by de ghesworen erf-scheyders deser Stadt, parthyen

daer toe gheroupen, op de pene van arbitralijck daer af ghecorrigeert te zijn.

XVIII

Item die eenighe palen versette oft uyt dede by hem selven , oft yemanden anders heymelijck oft openbaerlijck, om yemanden in zijn erve oft gerechticheyt te verminderen oft frauderen, wort ghecorrigeert naer ghelegentheyte van saecken, ende al de ghene die daer toe behulpich gheweest zijn.

XIX

Item litteecken van haghén, thuynen, schutselen, noch oock mueren, die onder d'eerde staen, en onterven niemanden, hoe lange datse ghestaen hebben, noch en prejuditieren de palen niet, daer mede d'erven ghescheyden zijn gheweest.

XX

Item soo wanneer yemant eenen ghemeynen ouden muer staende heeft tusschen zijn, ende zijn gebueren huys seer caducq, periculeus, ende uyt den loode staende, ende in meyninghe is zijn huys af te breken, ende te vernieuwen, moeten beyde parthyen den selven ghemeynen muer, tot ghelijcken coste afbreken, ende wederom opmaken op de selve hoochde ende die diepte ghelijck d'oude huysinghe van te vorens gheweest is, ende niet voorders, ende dat op ghelijcke erve voets-dicke, ende het fondeersel daer af naer den eysch, Ende indien dat de ghene die eerst timmert, den selven ghemeynen muer boven d'eerde dickere woude maecten dan eenen voet ghelijck als voorsz is, sal ghehouden wesen't selve verdicken op zijne erve te stellen, ende voorts wat hy hoogher oft dieper metst, dan d'edefitie vanden ghenen, die niet en metst oft zijn huys niet op en vourt, 't selve

sal hy gehouden zijn te maken op zijnen cost alleene, Ende inghevalle dat d'ander naermaels zijn huys op voeren wilt, soo sal hy schuldich zijn te betalen de helft vant gene, dat hy inde hoochde, ende diepte meer ghebruyckt, dan hy te vorens met zijn huys ghebruyckt heeft.

XXI

Ende ingevalle dat den gemeynen muer staende tusschen de huysingen van parthyen noch redelijck goet in zijn loot staende, ende maer steens dick en is, soo sal de ghene, die zijn nieuwe edefitie maecken wilt, den selven muer tot zijnen coste mogen af breken met voorgaende estimatie vande stoffe, ende den selven wederomme op maecken tot zijnen coste, alsoo hooge als hy zijn edeficie in meeninghe is te maecken, ende soo verre alsulcken ghemeynen muer niet voets dick en is, sal den nieuwen voets-dicken muer moeten stellen op ghemeyne erve, Behoudelijck dat hy weder sal repareren allen't gene, dat hy zijne ghebueren soude moghen beschadighen int opmaecken van zijnen huuse.

XXII

Ende indien dat d'ander parthye naermaels zijn huys af breken wilt, ende op dien nieuwen muer timmeren, sal de helft vande voorsz muer naer adenant, dat hy dien gebruyckt, schuldich zijn te betalen, midts aftreckende zijn deel van d'oude materialen, die te voren aenden ouden muer geweest hebben, gelijk die voor het afbreken gheestimeert zijn gheweest.

XIII

Item eenen blooten scheyd-muer, staende tusschen twee ghebueren erven, daermen gheen huysen, logien oft edefitien op en maect,

machmen decken met ghemeyn consent mer vorsten, steenen, oft tichelen, ende d'water daer af alsdan laten vallen aen beyde zijden.

XXIII

Item een yeghelijck mach in stede van een hage, thuyn, ghelint, schutsel, oft diergelijcke heyminghen, op zijnen coste wel eenen scheyde-muer doen maecken, ende setten den selven op ghemeyn erve, sonder mosiergaten, oft met mosiergaten over beyde zijden, ende soo verre hy dien muer stelt op gemeyn erve, soo blijft de selve muer altijdt ghemeyn, ende moet daer naer ten ghemeynen coste onderhouden worden, Maer indien d'ander ghebuere dien scheydmuer naermaels in eenigher manieren wilt gebruycken, loove, haecken, oft yet daer aen hangen, slaen, oft vestighen, oft oock eenighe edeficien daer op stellen, oft den selven anders, dan tot een bloote heyminge, gebruycken, alsdan moet hy dien scheydemuer half betalen, eer hy den selven besigen, oft gebruycken mach, in eenigher manieren.

XXV

Item soo wie zijns selfs muer heeft staende op eenen halven voet naer eens anders mans erve, en mach door den selven zijnen muer, tot zijns gebuere erve waerts geen gaten oft vensteren maecken, oft houden staende, beneden's reyckx, maer wel boven 's reyckx d'welck is ten minsten seven voeten hooge, onder den ondersten dorpel vande selve gaten oft vensteren ende al staen de gaten oft vensteren also boven 's reyckx, nochtans moetmen die sluyten ende toemaken met yseren geerden vaststaende, so na malcanderen datmen 't hoeft van eenen volwassen persoon, pispot, noch diergelijcke dingen daer niet door en soude connen steken.

XXVI

Item een yegelijck mach in, ende op eenen ghemeynen muer, soo wel staende tusschen gemeyn hoven, plaetssen, erven, als huysinghen, voeren, metssen, anckeren, ende timmeren, ende dien soo hooghe oprijzen, als hem goet dunckt, behalvens datmen in eenen ghemeenen muer gheen pompe en vermach t'anckeren, noch vast maecken, Ten ware datter bescheet ware ter contrarien.

XXVII

Item niemant en mach in eenen gemeynen muer gaten oft vensteren maecken, noch oock licht daer door scheppen tot eens anders erve waerts, Ten ware by consente, ende ghedoochsaemheyt van zijnen gebuere mede proprietaris zijnde vanden selven muere.

XXVIII

Maer die op gemeyn erve ende tot zijnen coste alleene, eenen muer maeckt, ofte den ghemeynen muer verhooght, mach inden selven muer, by hem becosticht, gaten, oft vensteren maecken, ende licht scheppen boven's reyckx, ende met ysere geerden, ende staende glaesen, die oock moghen blijven staen totter tijdt toe, dat de ghebuere de helft vant maecken oft hoochsel vanden selven muere betaelt, ende alsdan is hy schuldich die te stoppen.

XXIX

Item soo wanneer eenich ghebuer, eenen anderen vercoopt zijnen halven muer, alsdan heeft ende vercrijcht den cooper van dien halven muer oock d'erve vanden osi-drup, ancker-hoofden, noten, ende andere gherechticheyt, die den vercooper buyten zijnen muer voor den vercoop hadde, alsoo dat die cooper dien muer mach

ghebruycken, al oft hy te voren ghemeyn gheweest hadde, niet tegenstaende dat inden coop daer van gheen vermaen en is ghedaen, Ten ware anderssints tusschen de contrahenten ondersproken ware.

XXX

Item niemant en mach eenen ghemeynen muer onder noch boven verargeren, berooven, minderen, oft clisooren daer in houden, oft maecken tot zijne erve waerts, sonder expres consent van zijnen ghebuere, op de pene vant selve tot zijnen coste in eersten state te moeten doen repareren, ende daer-en-boven, als onheusschelijck ghewandelt hebbende, ghecorrigeert te worden ter arbitragien van Schepenen.

XXXI

Scheyd-mueren zijn gemeyn, ten sy datter schriftelijck, oft ander bescheedt, oft teecken sy ter contrarien.

XXXII

Item als in eenen muer staen freyten oft mosiergaten, noten, oft hoofden metten selven muer eerstmael ten beyde zijden daer in ghemaect zijnde, oft dat ten beyde zijden balcken ligghen in oft door den selven muer gheanckert, ende ghevesticht zijnde, is ende blijft den selven muer ghemeyn.

XXXIII

Item soo wanneer in eenen muer staen mosiergaten oft freyten gemetst alleenlijck aen d'een zijde, ofte datter maer van eender zijde op oft in ghetimmert, oft gheanckert en is, de selve muer behoort gheheel den proprietaris toe vande erve oft huys, daer de mosiergaten oft freyten waerts zijn staende, Ten waere dat de ghebuere

schepene brieven oft wettich bescheet hadde, dat hy daer inne gerecht ware, Ende als yemant vast aen eens anders muer metst ende timmert, oft alleenlijck haecken, ende dierghelijcke nagelen daer in oft aen slaet, ofte oock daer aen hangt, en heeft daer door gheen recht aenden selven muer, maer moet die haecken, ende naghelen, oft becommeringhen altijt af, uyt, ende wech doen, alst den proprietaris vanden muer belieft.

XXXIII

Maer als eenighe balcken ligghen, oft vast zijn gemaectt in eenen muer, ende dat het over d'ander zijde inden selven muer mosier-gaten staen, wordt dien muer ghehouden voor ghemeyn.

XXXV

Item eenen yegelijcken behoort de erve alleen toe buyten zijnen muer, soo verre als die noten oft steenen van outs daer in ghemetst gestaen hebbende, uytsteken ende bewijsen.

XXXVI

Ende osiedruppen vallende van schalien oft tichelen daecken gheven ende bewijsen, dat de proprietaris van dien huysse, oft erve heeft eenen halven voet erve buyten zijne muer, ende van stroyen daecken eenen voet, des moet hy zijn water soo bedwinghen, dat zijn ghebuer daer doore niet beschadicht en worde.

XXXVII

Item soo wie op eenen ghemeynen muer timmeren oft metsen wilt, daer gheen huysen op ghestaen en hebben, die en mach zijn water oft osiedrup op zijns ghebueren erve niet laten vallen, maer moet boven op den muer een gote legghen, ende d'water leyden op zijns selfs erve, [Costuymen ende Usantien der stadt Berghen op ten Zoom](#)

oft ter straten uyt, ende die onderhouden t' zijnen coste alleene, sonder zijns ghebuers schade oft achterdeel.

XXXVIII

Item soo wie tot zijnen coste eenen scheyde-muer stelt op zijns selfs erve, den selven behoort de voorsz scheyde-muer alleen toe, Maer wilt hy alsdan daer op timmeren, ende zijn water buyten zijnen muer laten vallen, soo moet hy soo verre metten voorsz zijnen muer van zijns ghebuers erve blijven, dat hy zijn osiedrup behouden mach, te weten eenen halven voet buyten zijnen muer, ist schalien oft tichelen dack, ist stroyen oft riet-dack, eenen voet midts bedwinghende zijn water als voren.

XXXIX

Item niemande en mach buyten zijnen muer tot overspronghen, hoofden, noch dierghelijcke af-saten maken, ofte stellen, noch oock yet uyt-hanghen, ofte uyt-steken voorder, dan zijne osiedrup oft erve buyten den muer hem toe en behoort.

XL

Item wanneer eenighen muer, ghelint, oft heymself buyten loode staet, ende hangende is over eens anders erve, ofte dat het dack van zijnen huuse so lanck is, dattet water valt op eens anders muer, ofte erve, dien muer oft ghelint moet terstont gerecht, ende in zijn loot ghestelt worden, ende het dack alsoo ghecort, dattet water valle op zijns selfs erve, al ten coste vanden ghenen, die den muer, heymself, oft dack toebehoort, Maer ware die muer ghemeyn, soo soude dat ghedaen worden ten gelijcken coste.

XLI

Item die zijn huys hoogher maeckt, dan zijns gebuers huys, waer af dat het water daer te voren boven in een ghemeyne gote geloopen ende ghevallen heeft, soo verre hy't selve huys hoogher rijst, alsdan en mach hy zijn water oft osiedrup niet meer laten vallen inde voorsz gemeyn gote, Maer moet boven op den muer t'zijne coste alleen een goede cuyschbare loode gote leggen, ende onderhouden, ende het water leyden over zijne erve, soo dat hy zijne gebuere niet en beschadige ende de ghemeyn gote, die op den gemeynen muer gelegen heeft eer hy zijn huys geresen heeft, sal hy schuldich zijn te leggen op zijnen coste op zijns gebueren dack, ende zijns gebueren dack wederomme te repareren, ende de gote geleght zijnde, soo sal de gebuere schuldich zijn de selve te onderhouden op zijnen coste, sonder den cost van d'andere gebuere, die zijn huys opgevoert heeft.

XLII

Ende ingevalle dat de gebuere zijn huys oock op voeren wilt, maer niet so hooge als zijn gebuere opgevaren is, soo sal hy de voorsz gote tot zijnen coste herleggen, ende oock onderhouden, ende het hoochsel vanden muere, dat zijn ghebuere opgevuert heeft, half betalen, maer niet hooger, dan hy'tselve hoochsel is gebruyckende.

XLIII

Ende indien dat hy soo hooge wilt op varen, als zijn gebuer opgevaren is, so sal hy schuldich zijn teenemaal het selve hoochsel half te betalen, ende sal de gote, die zijn gebuer opt selve hoochsel gheleght heeft, mogen gebruycken, mits de helft betaelende, indien de selve gote daer toe bequaem is, Ende indien de selve moet hermaeckt worden, soo sal d'eerste opvoerder zijn gote naer hem nemen, ende sulle wederomme

een nieuwe maken tot gelijcken coste, ende de selve gesamender hande onderhouden, ende sal 'twater zijnen cours hebben, ghelijck 't gehad heeft aeler henne huysen opgeresen hebben.

XLIII

Item als men tusschen huysingen, erven oft op gemeyne mueren eenige goten maeckt oft legt, daer te voren geen gelegen en hebben, ende van welcke gote d'water ter straten waerts niet uyt en loopt, alsdan moeten de proprietarisen ende gebueren, dien de muer toebehoort, d'water van die gote leyden ghelijckelijck over heure erven.

XLV

Item wanneer parthyen oft ghebueren tusschen hender beyder huysinghen ende mueren beneden liggende hebben een gote of waterloop, daer in heurder beyder osiedruppen oft water vallende is, ende geleyt wort, moet die gote met goeden claren gootsteen leggen maecken, ende onde onderhouden, ende alst behouft doen ruymen, soo dat 't water gevuechelijck uytloopen ende zijnen scheut hebben mach, al ten gelijcken coste, Behoudelijck dat soo wanneer d'een van hen beyden aen zijn zijde alleen heeft ghetimmert, gedect, gemetst, oft eenige reparatie gedaen, daer af hy eenige vuylicheyte daer in geworpen oft laten vallen heeft, waer door dat de gemeen gote vervuylt oft verstoppt soude moghen zijn, alsdan moet de ghene door wien de vuylicheyte oft verstoptheyte ghecommen is, de selve gote tot zijnen coste alleene voor die reyse weder doen reynigen ende schoon maken.

XLVI

Item een yeghelijck moet alle zijn water, hoedanich datter sy, selve leyden op ende over zijne erve, daer geen bescheet ter contrarien af en is, alsoo dat daer niemant letssel oft ghebreck by en hebbe, Ende die zijn water van boven op de strate wilt laten vallen, moet zijn gote maken uytstekende buyten den huysse ten minsten vier voeten ter stratenwaerts in.

XLVII

Item die zijnen water-loop heeft over ofte door eens anders zijns ghebuers huys, ende erve, moet int gat van zijnen muer, daer 't water door loopt, setten, ende vast houden staende een ysere traellie, daer af de geerden ten minsten moeten staen op een derdendeel van eenen duym naer malcanderen, ende voor de trallie stellen eenen mortier aende zijde van daer 't water comt.

XLVIII

Item niemandt en mach 't water van zijne verckens kote, oft messie laten loopen opter straten, oft inde goten, oft grachten aende straten commende, Maer moet die leyden, ende bedwinghen te blyven op zyns selfs erve, oock in sulcker vueghen, dat de gebueren egeene redene hebben, omme over het ongemack vande stanck te claghen.

XLIX

Item niemande en mach vast aen sijne ghebueren erve teghens den ghemeynen muer eenighe regenbacken, privaten, backhovenen, oft dierghelijcke dinghen (daer perijckel, natticeyt, vuylicheyt, oft stanck af comen soude moghen) maken, noch stellen, noch oock asch hoopen, messien, modderslijck, oft dierghelijcke vuylicheden, daer

teghen legghen, ten sy dat hy tusschen beyden maecke eenen goeden dicken muer anderhalven steen dicke, ende den selven muer alsoo onderhoude ende beware tot zijnen coste, datter gheen schade aff en come, oft dat zijne ghebueren gheen ongherieff oft inconvenient daer by en lijden, Ende boven dien moet hy zijn privaet alsoo met tiras doen metssen ende besetten, dat tot zijns gebuers erve waerts gheene naticheyte, oft vochticheyte daer doore oft uyt en come, oft en trane.

L

Ende hadde zijn gebuer op zijns selfs erve te vorens eenen kelder oft bornputh staende, die door 't voorsz privaet oft ander werck soude moghen bedorven worden, moet de gene, die dat privaet oft ander werck van sterf-putten oft anderssints doet maken, 't selve alsoo versien, dat zijn ghebuer in zijnen kelder oft bornput daer af geen hinder oft gebreck en krijge, Oft anderssints moet hy zijn privaet, voute, sterf-puth, oft ander werck te niete doen, ende amoveren.

LI

Ende daer tegen, indien dat yemant op zijn erve een privaet, sterf-put, oft born-put cuyschbaerlijck ghemaect hadde, die zijns ghebuere erve, huys, oft goet, alsoo t doen ter tijdt stont, niet letten en mochte, ende dat zijn gebuer daer naer op zijn erve daer neffens eenige kelders oft born-put maeckte, ende dat de selve door den ouden born-put, sterf-put, oft privaet van zijnen ghebuere schade lede, soude de voorsz ouden born-put, sterf-put, oft privaet die niet tegenstaende moeten blijven, sonder dat de proprietaris van dien yet anders soude schuldich wesen te doene, dan zijn privaet oft sterf-put te ruymen, Ten eynde zijn gebuer van over zijn erve zijnen kelder oft born-put soo mach op zijnen coste alleene versien alst behoort.

LII

Item wie in zijn privaet, oft privaet-huys eenich locht-gat door zijns selfs muer maken wilt, commende tot eens anders mans erve-waerts, moet 't selve lochtgat stellen ten minsten vijfthien voeten hooch boven der eerden, oft anderssints soo versien, dat de ghebueren daer dore gheenen stanck en hebben, off ontvrydt en worden.

LIII

Item wanneer parthyen, oft twee gebueren hebben te samen een ghemeen privaet, ende voute liggende onder d'eerde, moghen die voute ghelijckelijck ghebruycken, maer soo wanneer men die ruymen oft reynighen moet, dat is schuldich te geschieden ten gelijcken coste, ende oock by beurten, d'een reyse over, oft deur des eens, ende d'ander reyse, over des anders erve oft huysinghe, Ten ware datter eenighe voorwaerden oft contracten ghemaect ware ter contrarien.

LIIII

Item soo wie met zijnen ghebuere een ghemeyn privaet, ofte voute heeft, ende dat die ten gemeynen coste is ghereynicht, mach alsdan de pijp, oft zidt-stede vanden selven private aen zijne zijde (indient hem belieft) af-breken, ende toe doen metsen, sonder van zijn zijde meer daer op te gaen oft laten gaen, Ende indien ghevalle en derf hy daer naer geenens cost van ruymen oft schoon maken meer helpen betalen, noch 't selve privaet over oft door zijn huys oft erve laten ruymen, Ten ware datter brieven af waren ter contrarien.

LV

Item als een gemeyn privaet oft voute onder d'eerde gheruymt ende schoon ghemaect is, mach de ghene, diet belieft, 't selve privaet

t'zijnen coste onder inde voute half te doen onderschutten met eenen dichten muer, ende scheyden die vouten van malcanderen, alsoo dat elck zijn privaet behouden mach, om hem selven alleene daer mede te dienen ende 't selve ghedaen wesende, moet een yeghelijck van hen beyden van dan voortaan t'sijnen coste alleene zijn privaet onderhouden, ruymen, ende reynighen, alst behouffelijck is, door ende over zijns selfs huys ende erve, sonder cost oft last vanden anderen, ten ware datter bescheet ware ter contrarien.

LVI

Item als yemandt alleene heeft, ende ghebruycke eenighen kelder oft voute, hem streckende verre ende breedt onder d'erve oft superstitie vande erve van eenighen anderen huys, gheen ghebruyck oft gesach in sulcken kelder oft voute hebbende, en heeft part oft deel inden gront van sulcke erve daer de voute ghelegen oft staende is dan alleenlijck *nudam superficiem*.

LVII

Item ghemeyne particuliere born-putten moeten by de proprietarisen, oft die gene die deel oft acces daer toe hebben, om 't water te halen, ende te putten, ghelijckelijck huys voor huys onderhouden, ende alle oncosten van ketenen, coorden, eemers, rollen, schoon maecken, ende diergelijcke oncosten betaele worden, elck huys even vele, niet tegenstaende dat d'een huys de helft, ende d'ander maer een vierendeel, oft oock niet dan zijnen toeganck ende ghebruyck daer toe en heeft, alwaert oock soo, dat den selven born-puth stonde op yemandts erve alleen.

LVIII

Item twee oft dry ghebueren hebbende t'samen eenen born-put, daer af moet elck zijn water leyden, ende bedwinghen te loopen op 't zijne, ende over zijne erve, Ten ware datter bescheet ware ter contrarien.

LIX

Item niemandt en sal voorten binnen deser Stadt eenighe daken met stroo oft riet moghen decken, ende dier jegenwoordich staen niet voorders moghen repareren, dan met schalien, tichelen, oft herde pannen, uytgenomen mee-stoven, sout-keeten, ende potterien.

L X

Item niemande en mach maecken eenighe loove boven voor zijn huys, noch beneden een bancke, lene, oft hecken stellen, oft alreede ghemaect zijnde houden staende langher, dan zijn erve en streckt oft voorders ter straten waerts uytstekende, dan vier voeten vanden huysse, ende de bancken, lenen, oft hecken moeten alom open, ende doorluchtich zijn, dat der gebueren gesichte daer dore niet en werde benomen, oft yemandt ongherief daer by en lijde.

LXI

Wel verstaende datmen de looven, noch bancken, noch heckens inde enge straten niet soo verre uyt en mach maecken, dan naer d'ordonnantie, ende discretie vande wet, op de pene van twaelf Carolus gulden, het een derdendeel tot behoefte vanden Heere, d'ander de Stadt, ende 't leste den armen, ende boven dien dat 't selve werck dadelijcken sal worden geweert.

LXII

Item niemant en mach eenighe bancken, kisten, voorberders, oft dierghelijcke dinghen voor zijn huys stellen, maecken, oft setten, noch oock yet uyt hanghen, dienende tot zijne neeringhe, daer by zijn ghebuer oft yemant anders soude verdruckt ofte gheinteresseert zijn.

LXIII

Item soo wie eenen hoven, oft oock eenen heert, oft vorst van een schouwe tegens eenen ghemeynen muer maecken wilt, moet tusschen zijn vier, ende den gemeynen muer ten minsten eenen halven quareelsteen teghen trecken.

LXIII

Item als eenighe hovenen, schouwen, fornaisen, esten, stoven, smelt-huysen, ende andere plaetssen, daermen vier stoockt, oft besicht, periculeus zijn, oft sorghelijck staen, oft oock onbehoorlijck gestelt zijn, oft als daer eenighe balcken of ander houtwerck in ofte te nae legghen, oft ghemaectt zijn, anders dan behoort, moghen de ghebueren dat te kennen gheven den Borgemeester: de welcke schuldich is, die terstont te doen visiteren by den Schepenen, ende wijck-meesters zijnde, ende indien alsdan ghebreck daer aene bevonden wort, moeten dat terstont doen provideren tot versekertheyt vande Stadt, ende ghebueren, al ten coste vanden ghene, die dat onbehoorlijck ghemaectt oft doen stellen heeft,

LXV

Item een yegelijck moet zijn schouwe soo hooch maecken, dat zijn ghebueren vanden roocke, ginsteren, noch anderssints geen perijckel oft gebreck en lijden, ende al en hadde daer niemandt ghebreck by,

soo moet hy zijn schouwe maecken, ende metsen ten minsten vier voeten hooge boven den daecke.

LXVI

Item in ghemeyne ganghen, oft daer yemant zijn servituyt aen heeft, om uyt, ende in te gaan, en mach yemandt yet legghen, setten, oft stellen, dat de passanten den bequamen doorganck soude eenichsints moghen beletten.

LXVII

Item boomen, die staende zijn indt midden van eenighe grachten, palen, heyminghen, oft ghemeyne erven, zijn ende blijven ghemeyn niet tegenstaen de dat d'een oft d'ander die gheplant mach hebben.

LXVIII

Item die zijn fruyt oft ooft boomen hanghende heeft, mette tacken over zijns ghebuers erve, moet die over-hanghende tacken af-houwen, oft moet zijnen ghebuere laten volgen de helft van alle de vruchten, die alsoo overhanghende zijn, 't welck den voorsz zijnen ghebuere van tween best belieft.

FINIS

Suggesties voor onderzoekers

De voorgaande tekst bevat veel juridische termen, die heden ten dage deels nog worden gebruikt, maar ook in de vergetelheid zijn geraakt. Daarnaast worden juridische begrippen regelmatig met een latijnse term aangeduid.

Ter bepaling van de betekenis van een term kan men wellicht gebruik maken van de volgende middelen:

www.betekenis.be

[Nederlandsche woorden-schat](#) door Johan Hofman (1650)

[L. Meijers Woordenschat](#) door Lodewijk Meyer (1650)

[Middelnederlandsch handwoordenboek](#) door J. Verdam (1911)

Voor juridisch latijnse termen:

Overeenkomsten.nl

Wikipedia: [Lijst met latijnse juridische termen](#)